

GLOSE BIBLICE

IAACOV ȘI ESAV

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

I. FRAȚII ÎNVĂRĂȘIȚI

Pericopa Toldot (2 Kislev-16 noiembrie)

הקול קול יעקב והידים ידו עשו (בראשית כ"ב). „Vocea e vocea lui Iacov și brațele sint brațele lui Esav (Geneza 27, 22).

Ihah și Rivca poartă în căminul lor virtuțile din cortul avrahamitic. Al doilea dintre patriarhi păstrează cu grijă moștenirea spirituală ce i-a încredințat-o marelui său părinte. Viața sa e calmă și senină, căci lui nu i-a rămas decât să fie continuatorul unei credințe pe care înaintașul său a cucerit-o prin grele lupte sufletești. Dinamicului Avraham îi urmează staticul Ihah.

Fintinile pe care le-a săpat Avraham sint urmările de urea filistenilor. „Esek și Sitna”, jaful și dușmănia” caută mereu să astupe fintinile binecuvintate, izvoarele de dragoste și adevăr, descoperite de către primul monoist. Ihah muncește cu sîrg spre a „destupa iar fintinile”, spre a nu lasa cu invidia și lăcomia să oprească suvoalul binelui pe care tatăl său l-a dezlăntuit între oameni.

Ceea ce izbuteste să săvîrșească în mediul social larg în mijlocul căruia trăiește, nu poate realiza în propriul său cămin. „Esek și Sitna”. Ura și invidia își fac drum în inima fiului său Esav, care devine dușman de moarte al fratelui său Iacov.

Caracterizarea pe care textele biblice o dau acestor doi frați e o elocvență negare a tuturor teoriilor rasiale, constituie un avertisment dat tuturor aceluia care ar fi înclinai să cadă în greșeala împărțirii oamenilor după singele care le curge în vine. Iacov și Esav sint copii a celorrași părinți, primesc aceeași educație și totuși reprezintă doi poli opuși. Esav e tipul ros de patimi și slăbiciuni, egoist și sîngeros, brutal și încrezător numai în sabia lui. Iacov înfățișează pe אִישׁ אֵת omul întreg, plin de virtuți și dînd ascultare legilor etici.

Bătrînul Ihah are vederea slăbită. Aceasta nu-l împiedică să aibă o viziune interioară puternică. În mod lapidar și sugestiv el definește pe cei doi fii prin cuvintele: „Vocea e vocea lui Iacov și brațele sint brațele lui Esav”.

Esav și toți urmașii săi se reazemă numai pe puterea pumnului, sint doctrinarii „poziției de forță”, au naivitatea să creadă că la adăpostul forței brutale își vor putea impune stăpînirea. Esavii tuturor veacurilor și-au bazat existența pe cuvintele ועל חרבך תחיה „vei trăi prin sabia ta”. Au înecat în sînge pe cei care n-au vrut să se supună dominației lor și au crezut că prin războaie pustiitoare vor ingenunchia lumea. Esav e simbolul agresorului lacom și sălbatic.

Iacov, descendenții săi, reprezintă „vocea”. Arma lor e argumentul, stîndardul lor e ideea dreptății și a păcii, poziția lor e cea a rațiunii.

Întreaga desfășurare ulterioară a nașterii biblice ne va arăta că nicicînd sabia lui Esav nu va izbuti să zugrume vocea lui Iacov, nicicînd „pozițiile de forță” nu vor putea impune „modul lor de viață” noroadelor lumii care dau ascultare glasului rațiunii.

II. SCARA LUI IAACOV

Pericopa Vaieței (9 Kislev-23 noiembrie)

ויחלם והנה כלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי א' עולים ויורדים בו (בראשית כ"ב).

„Și a visat și iată o scară ce stătea pe pămînt, iar vîrfurile ei ajungea pînă la cer, iar îngerii Domnului urcau și coborau pe dînsa” (Geneza 28, 12).

„Iacov a ieșit... Așa glăsuiește primul verset al pericopei de față. Iacov a ieșit din casa părintească și a pornit pe drumul vieții. Tînarul care pînă atunci era cufundat ca capul în cărți, studiosul discipol din școala lui Sem și a lui Eiver, începe să se ciocnească cu realitățile cru-

de ale vieții. Cartea e frumoasă și min-giitoare, dar sabia cu care îl urmărește Esav nu cunoaște crutare și din fața ei adolescentul Iacov e nevoit să fugă spre alte meleaguri. S-au certat — continuă învățătura midrașică — s-au certat pietrele între ele, în acel moment. Fiecare dintre ele dorea ca pe ea să se odihnească acest creștet plin de învățatură al faducului — al omului drept. Fiecare din elementele naturii dorea să ajute cu ceva la odihna omului fugărit de fratele său — omul, să reabiliteze astfel creația divină, pe care numai omul a reușit s-o profaneze. S-au unit atunci toate pietrele într-una singură, izbutind să împlinească ceea ce biata ființă care își zice „coroana creațiunii” n-a putut să săvîrșească. Capul lui Iacov s-a odihnit pe această piatră, simbol al unității creațiunii.

ויחלם Și Iacov a visat... Înainte de a înfrunta vicisitudinile vieții, visul celui de al treilea dintre patriarhi înfățișează o concepție, oglindește o mentalitate, exprimă un ideal. E visul de aur al omenirii. O scară care unește pămîntul cu cerul. Omul, sinteză dintre lut și spirit, trebuie să se străduiască mereu să urce pe această scară. În loc de a se lăsa atras de vîltoarea adîncimilor, el e menit să aibă întotdeauna înainte-i această scară, care îi pregătește drumul spre înălțimi. Privirea sa trebuie să înfrunte zărilor, el e sortit să-și ridice căușătura mai sus, tot mai sus. Pe aripile geniului său, omul poate străpunge tainele cerului, să cucerească cele mai de nevăzuit înălțimi. Cu fiecare treaptă pe care o urcă pe scara perfecțiunii umane, el se apropie mai mult de Cel ce se află pe vîrfurile ei, spre Cel „după al cărui chip și asemănare a fost creat”. Imagine a perfecțiunii către care trebuie să tindă, Dumnezeu se află pe vîrfurile scării pe care omul nu trebuie să înceteze o clipă să se urce spre (Continuare în pag. V-a)

Întoarcerea în țară a Eminenței Sale d. Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

În ziua de 13 noiembrie a.c. Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au revenit în țară, după călătoria făcută în străinătate.

În cursul acestei călătorii, d. Șef rabin a luat parte la conferința rabinilor europeni, ținută în localitatea Knocke (Belgia). După terminarea lucrărilor conferinței, d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au plecat în Olanda, la Amsterdam, unde Eminența Sa a conferențiat sub auspiciile lui *Akademie of Iodendoom*.

Între 29 octombrie — 13 noiembrie a.c. d-na și d. Șef rabin au fost în Israel. Eminența Sa a luat parte la lucrările consiliului de conducere al Casei Diasporei (Beth Hatefutzot) al cărui președinte al comitetului internațional este, a fost oaspetele Sinagogii centrale din Tel Aviv, unde a rostit predica de Șabat (9 noiembrie) și a avut întrevederi cu personalități ale vieții publice și religioase.

Pe aeroportul Otopeni au venit în întîmpinare d-nii : prim-rabin I. M. Marilus, Emil Sechter, secretar general al F.C.E.; Daniel Segal, președinte și Martin Băluș, vicepreședinte al Comunității evreilor din București; președinți de temple și sinagogi, enoriași.

Dl. Haim Bar-Lev la Templul coral

Exelența Sa d. Haim Bar-Lev, ministrul comerțului, industriei și dezvoltării statului Israel, însoțit de membrii delegației economice care a participat la lucrările celei de-a VI-a sesiuni a Comisiei mixte româno-israeliene și de d. Yohanan Cohen, ambasadorul statului Israel la București, a luat parte la serviciul divin de Kabalat Șabat din ziua de 1 noiembrie 1974, la Templul coral din București.

În clișeu : Dl Haim Bar-Lev (dreapta) în timpul serviciului divin.

Vizita în Israel a Eminenței Sale d-l șef rabin și a d-nei dr Rosen

În timpul primirii la președintele Efraim Katzir

În timpul vizitei în Israel, Eminența Sa d. Șef rabin a avut un program deosebit de bogat, din care spicuim.

În ziua de 30 octombrie a.c. a luat parte, la Tel Aviv, la ședința consi-

liului de conducere al Casei Diasporei (Bet Hatefutzot).

La 31 octombrie a avut o întrevedere cu d. dr. Nahum Goldman, președintele Congresului Mondial Evreiesc. Au fost discutate probleme le-

gate de apropiatul congres al acestei organizații, ce se va ține la începutul anului 1975.

În ziua de 6 noiembrie Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești din România a fost primit în audiență de Exelența Sa d. Efraim Katzir, președintele statului Israel.

Întrevederea s-a desfășurat într-o atmosferă cordială.

În aceeași zi, la ministerul cultelor, a avut loc o întrevedere între Eminența Sa și d. Itzhak Rafael, ministrul cultelor statului Israel. Într-o atmosferă prietenească au fost discutate probleme religioase de interes comun.

Răspunzînd invitației primite din partea Consiliului muncitoresc al orașului Tel Aviv, d. Șef rabin a rostit în ziua de 8 noiembrie, în sala „Beth Brener” o conferință cu tema : „Iudaismul din România, astăzi”. Expunerea a fost ascultată cu

(Continuare în pag. V-a)

„Le Monde” despre un roman idiș

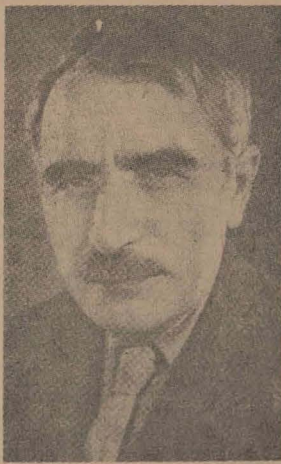
La Paris a apărut, în traducerea remarcabilă a lui Esther și Joseph Friedman, una din operele valoroase ale literaturii idiș, romanul epopeic „Familia Mașber” de Der Nister.

Der Nister (pseudonimul lui Pinhas Kaganovici) a fost unul din „marii” literaturii idiș de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea secol. A scris poeme și povestiri, ca și piese de teatru. Opera lui majoră rămâne, însă, romanul „Familia Mașber”, publicat în U.R.S.S. în anul 1939, amplă frescă a vieții obștei evreiești dintr-un mic oraș, în cel de-al optulea deceniu al secolului trecut.

Apariția în franceză a romanului lui Der Nister a fost remarcată și apreciată în rubricile de specialitate ale presei pariziene. „Le Monde”, de pildă, dedică versiunii franceze a „Familiei Mașber” o amplă cronică literară.

Romanul — relevă prestigiosul cotidian francez — are doi eroi colectivi. Primul este orașul N, cu oamenii săi (este vorba, în fapt, de orașul Berdicev, locul natal al scriitorului). Pentru a face mai pregnantă realitatea topografică, socială, spirituală a orașului, Der Nister folosește imaginea cercurilor concentrice. Cercul interior: centrul comercial, marii negustori, în jurul cărora mișună o faună de misiți, clienți, și oameni gata la orice. Cercul intermediar: o rețea de piețe și străzi mohorite, cu case mizerabile, cu dughene dărăpănate, cu mici ateliere ale meseriașilor amărâți, cu sinagogi modeste. În sfârșit, cercul periferic: o aglomerare de oameni fără căpății, o lume a mizeriei și violenței. Cele trei cercuri se interpenetreză și ne oferă imaginea panoramică a unei societăți frământate, în goană, adesea disperată, pentru existență.

Al doilea erou colectiv al romanului (cel care a dat și titlul operei) este familia Mașber. Continuatoarea a unui șir de erudiți, rabini hasidici, această familie este reprezentată prin trei frați. Unul dintre frați, Moșe, trăiește într-o casă boierească din centrul orașului, înconjurat de copii și nepoți. Soarta se declanșează împotriva lui, variantă modernă a destinului lui Iov. Este pedeapsa cerească pentru un om care n-a fost caritabil cu semenii săi? Este rezultatul inexorabil al jocului unor forțe sociale care-l depășesc și al căror mecanism nu l-a putut pătrunde? Întrebările, ca și răspunsurile, se interpenetreză.

Der Nister

Fratele mai mic, Alter, care trăiește în casa lui Moșe, este atins de același „rău”, făcându-te să te gîndești la Aliosa Karamazov al lui Dostoievski. El a făcut studii talmudice strălucite, întrerupte de o boală dureră, care l-a adus într-o stare de semi-conștiență, fără a-i distruge însă total capacitățile intelectuale.

Cel de-al treilea frate, dezgustat de nedreptățile sociale, caută adevărul pe căile credinței și este convins că l-a găsit atunci când se alătură unei mici comunități hasidice ai căror membri sînt oameni sărmani, care nu strălucesc prin erudiție talmudică, dar a cărora credință este plină de fervoare. El devine conducătorul lor spiritual.

Numeroase alte personaje, puternic conturate, populează paginile romanului. Se detașează, astfel, figura sârmanului învățător Mîhl ca și aceea a bătrînului erudit Sruil.

Remarcînd valoarea romanului lui Der Nister, „Le Monde” scrie în cronică amintită: „Monumentalul roman al lui Der Nister impresionează prin profunzimea explorării psihologice, care amintește de Dostoievski și Freud. Și dacă descinde în infern se face într-un context istoric și social bine determinat (puterea excesivă a banului, discriminările și mizeria regimului țarist) ea ilustrează totodată, prin pana unui mare scriitor, frământări eterne ale sufletului omenesc”.

DATE NOI

Din datele publicate în cel mai recent volum al Enciclopediei Iudaice editată la Ierusalim, reiese că în afară de marile comunități din Statele Unite, Anglia, Franța și America de sud, în lume există doar zece comunități cu peste 100 000 de membri, 13 comunități cu un număr de membri între 20 000 și 100 000, 16 cu 5 000—20 000 de membri, 20 cu 1 000—5 000 de membri și 59 cu mai puțin de 1 000 de membri. Cea mai mică obște evreiască este, după toate probabilitățile, aceea din Monrovia (Liberia) unde trăiește o singură familie.

PÎNĂ LA 120 DE ANI

O urare obișnuită evreiască este „Să trăiești pînă la 120 de ani”. (Ad meya vâesrim!) Cum s-a ajuns la această cifră?

Se pare că ea se bazează pe versetele biblice „Nu va rămîne aștia pururea în oamenii aceștia, pentru că sînt numai trup. Deci zilele lor sînt douăzeci de ani!” (Geneza 6,3). „Și era Moșe de 120 de ani cînd a murit; dar vederea lui nu slăbise și tăria lui nu se împuținase” (Deut. 34,7).

Scrierile sfînte ne spun că numeroase personalități evreiești au trăit 120 de ani, de pildă Hilel, Iohan ben Zakai, rabi Akiva.

Pe de altă parte, oamenii de știință au dat și o altă explicație acestei urări. Astfel, prof. Umberto Casuto arată că unitatea de timp folosită curent în orientul antic nu era 100, ci 60. Așa se explică faptul că în Biblie apare deseori cifra 60 sau multipli de 60.

de fel de proteste și chiar amenințări contra mea, că am scris „Ițic Ștrul”.

Jurnalul marelui scriitor proiectează lumina asupra unei conștiințe frământate. Ultimele rînduri din pagina publicată în „Luceafărul” consemnează, la 17 februarie 1941: „Seara, telefoane: a-na Vlădescu pentru a-ra Iorga, Oceaneu pentru evrei”. E vorba de fiica lui N. Iorga, asasinat în 1940 de către legionari. Iar Oceaneu e editorul de la Socec și Alcalay, unde s-au tipărit atîția din scriitorii de seamă ai literaturii române.

A. CORBEANU

Turneul în Israel al teatrului de revistă din București

Presa israeliană consemnează apropiatul turneu în Israel a unei formații reprezentative a teatrului de revistă din România. Spectacolul, intitulat „Mirajul revistei”, este regizat de Nicolae Frunzetti, directorul teatrului „Ion Vasilescu”. În fruntea distribuției se află Margareta Pislaru, Ștefan Bănică, H. Nicolaide, Jean Păunescu etc. Conducerea muzicală aparține maestrului Sile Dinicu.

Spectacolul de gală va avea loc la 21 noiembrie a.c. în sala „Heicjal Hatarbut” din Tel Aviv.

T.I.B. 1974

În complexul expozițional din Capitală s-a desfășurat cea de-a treia ediție a Tîrgului internațional București, prestigioasă manifestare organizată de România în spiritul colaborării economice mondiale, al progresului și înțelegerii între popoare. În cadrul Tîrgului, amplă frescă a tehnicii moderne, peste 100 de fabrici și uzine românești au expus, în standurile celor 23 de întreprinderi de comerț exterior, mii de produse din construcția de mașinamente, electronică și electrotehnică, din alte sectoare ale industriei. 21 de țări au prezentat în pavilionele lor produse ale celor mai importante ramuri industriale, numărul firmelor expozante ridicîndu-se la 1050, față de 728 în anul 1970 și 943 în anul 1972.

A 81-A NAVĂ

În portul maritim comercial Constanța a intrat în operațiuni de încărcare o nouă navă sub pavilion românesc. Este vorba de cargoul „Poiana” de 1920 tdw, construit la Șantierul navale constănțene. „Poiana” este cea de-a 81-a navă a flotei comerciale marine românești.

CONCURS

A luat sfîrșit concursul național al formațiunilor artistice de amatori de la orașe și sate dedicat celei de-a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă. S-a înregistrat o participare record: peste 22 000 de colective artistice, însumînd 400 000 de artiști-amatori, care au prezentat peste 100 000 de spectacole, vizionate de circa 20 de milioane de spectatori. În cadrul unei manifestări festive, desfășurată în Capitală, au fost decernate peste 1000 de medalii de aur, de argint și de bronz formațiilor de amatori fruntașe la finalul concursului.

CEA MAI MARE LINIE DE CIMENT

La Combinatul de lianți și azbociment din Fieni, a intrat în probă tehnologică cea mai mare linie de ciment din țară. Noul obiectiv, bazat pe cele mai moderne procedee și tehnologii, dublează actuala capacitate a combinatului în producția de ciment, sporind, în același timp, pe cea de var. Micul orașel de la poalele Bucegilor se situează astfel, atît din punctul de vedere al capacității productive cit și din cel al tehniciții, în rîndul primilor cinci mari producători de ciment din Europa.

BENEFICIAR: MEDICINA

Cercetătorii Institutului de izotopi stabili din Cluj au înregistrat un succes de prestigiu: ei au reușit să separe și să producă izotopul greu al carbonului, performanță care înscrie România printre puținele țări din lume producătoare de acest izotop. Aplicațiile sale sînt multiple, dar principalul beneficiar se anunță a fi medicina. Izotopul de carbon greu va fi folosit la marcarea unor medicamente, care aplicate bolnavilor vor permite urmărirea pe viu a acelor procese biologice care-i interesează pe medici (aceasta fără niciun risc pentru organismul uman, deoarece izotopul respectiv nu este radioactiv).

Jurnalul lui Liviu Rebreanu

Publicat fragmentar în presa literară, pînă la apariția în volum, jurnalul lui Liviu Rebreanu suscită interes în gradul cel mai înalt.

Început în 1927, jurnalul se întinde pînă la moartea scriitorului, survenită la 1 septembrie 1944. Cu prilejul împlinirii a 30 de ani de atunci, revista „Luceafărul” publică alte fragmente din perioada 1940—1941, în numărul 35/644.

Iată cum consemnează Rebreanu sim-băta de 25 ianuarie 1941, după ce a văzut isprăvile singeroase și a auzit de „asasinatele medievale” ale regimului legionar. „Am văzut puțin din devastările făcute de legionari pe Bărăței, Văcărești și Dudești. Sînt lucruri groaznice și rușinoase. Sînt distruse mai cu seamă prăvălii de oameni săraci, amărîți... Ce suflet pot să aibă țîlharii care au prădat tocmai pe cei umili?... Parcă mi-e și rușine după spectacolul ce l-am văzut azi.

Intr-o dugheană sfîrșimată, care fusese o sârmană croitorei, din care s-a furat absolut tot și ce nu s-a putu căra s-a distrus complet, amărîtul de croitor a reușit în două zile să improvizeze o ușă și citeva ochiuri de sticlă în locul vitrinei, iar acuma, în picioare, grăbindu-se a profita de lumina zilei — căci instalația de lumină nu se putea refăce curînd — muncea de zor un tip slab, gâl-bejit, nebărbierit de mult, cu niște ochi în care ardea resemnarea și voiața de viață. El n-are de la cine aștepta ajutoare ca să-și refacă posibilitatea de trai. Singură munca lui dîrăz îl poate ajuta. Iar

munca aceasta o împlînește cu o pasiune fanatică”.

Ni se pare că această însemnare pe o filă de jurnal, ca o felie de viață, prețuiește cit o întreagă năvelă.

Duminică 2 februarie 1941, marele romancier notează: „Telefonul lui Bucuță, secretar general la Arte, să primească pe Massoff care cere reinnoirea unei autorizații pentru teatrul evreiesc. Aseară a fost la mine Massoff cu Marcovici, rugîndu-mă să le dau această mină de ajutor”.

Ca unul care a mai fost director al Teatrului Național, ca dramaturg și critic teatral, lui Liviu Rebreanu i se oferă în 1941 direcția acestui important așezămînt de cultură. Iată însemnarea din jurnal, datată luni 3 februarie 1941: „Aproape interlocaț am răspuns: Mulțumesc mult, domnule ministru, că te-ai gîndit la mine, dar nu pot primi. Ar însemna să-mi distrug toate preocupările mele actuale, fără a putea realiza ceva de seamă nici în slujba ce aș lua. În zilele acestea în teatru nu se poate face nimic...”

— Totuși, trebuie! insistă dînsul. Nici eu n-am primit bucuros să mă despart de cărțile mele...”

Împotriva dorinței sale, Rebreanu este numit director al Teatrului Național, dar iată ce citim în jurnalul său, la data de 13 februarie 1941: „Trebuie să depun jurămîntul... Ministrul mi-a spus însă niște lucruri care m-au îndispus grozav, anume că a avut dificultăți cu decretul meu pentru că la președinție s-au primit fel

Un medic numit Frankel

Pe Harfield Street, în centrul Orașului vechi din Capetown, una dintre cele mai frecventate artere ale marii localități, se află cel mai vechi lăcaș de rugăciune evreiesc din Africa de Sud.

Templu de proporții arhitecturale modeste, lăcașul de cult de pe Harfield Street a fost construit, cu contribuția generoasă a lui Moses Montefiore, în anul 1862. Se poate afirma că acest moment, survenit la numai două decenii după constituirea primei obști evreiești sud-africane, marchează începutul vieții comunitare.

Apare firesc faptul că templul vechi din Capetown a fost actualmente transformat în „muzeu evreiesc”, adăpostind numeroase exponate care oferă o privire asupra istoriei prezenței evreiești în Africa de sud.

Primul evreu stabilit pe meleagurile sud-africane a fost medicul Frankel, sosit din Germania la Iohannesburg, împreună cu familia sa, în 1808. Cifiva ani mai târziu, mai multe grupuri de evrei proveniți din Anglia și Olanda s-au stabilit la Capetown, fondând acolo o comunitate în cel-de-al cincilea deceniu al secolului al XIX-lea. În deceniile ce au urmat s-au format și s-au dezvoltat comunități și în alte centre sud-africane.

Actualmente, potrivit unor aprecieri (o statistică exactă, oficială nu există) numărul evreilor din Africa de sud este de circa 150.000. Principalele centre comunitare sînt Iohannesburg, Capetown și Durban. Cea mai mare obște este cea din Iohannesburg (80.000 de membri). Majoritatea o constituie sefarzi dar există și cîteva mii de evrei de rit askenaz, veniți în anii 1925—1930 din Lituania.

În toate centrele comunitare se desfășoară o bogată viață religioasă, spirituală. La Capetown funcționează 20 de sinagogi și tot acolo există cel mai mare templu din țară, un frumos edificiu, asemănător templului din Florența, care permite accesul la serviciul divin al unui număr de peste 2000 de credincioși. Alte sinagogi funcționează în toate centrele comunitare, începînd cu cele mari, la Durban sau Iohannesburg și terminînd cu micile obști cum este aceea din localitatea balneară Mulzenburg, care numără doar cîteva zeci de coreligionari. În cadrul tuturor obștilor mai importante au fost organizate cursuri de limba ebraică, seminarii pe teme de cultură iudaică.

Fidelă spiritualității iudaice, obștea din Africa de sud se manifestă, în marea ei majoritate, pe poziții antisistemice, împotriva politicii de apartheid. Partidul Progresist, condus de Helen Suzman și Walter Schwartz, numără în rîndurile sale un mare număr de evrei.

meridionale

GRECIA: Tradiții străvechi

Cei 5000 de evrei care trăiesc actualmente în Grecia sînt continuatorii uneia dintre cele mai vechi comunități iudaice de pe continentul european.

Străvechi cronici și inscripții vorbesc despre prezența evreilor în orașele-stat ale Greciei antice. Prăbușirea imperiului persan, determinată de victoriile răsunătoare ale grecilor, a făcut din Atena una din cele mai mari cetăți comerciale ale antichității. Puterea ei a continuat să se afirme multă vreme, și a durat o bună bucată de timp — cîteva secole — chiar după ce imperiul roman prelucra șafeta supremației helenice. Astfel se explică prezența și stabilirea la Atena a unui mare număr de neguțători și meșteșugari provenind din diverse țări și de diferite religii. Străinii nu făceau obiectul niciunei discriminări. Urmind exemplul egiptenilor și fenicienilor, numeroși israeliți s-au instalat la Atena, unde s-au ocupat cu meșteșugurile și negoul. Ei s-au organizat în comunitate cu o viață religioasă proprie. În cartea sa *Legatio ad Cajum* Philo semnalează prezența unei comunități evreiești la Atena, menționînd chiar existența unei sinagogi în incinta cetății (ceea ce pare să indice atribuirea unui statut deosebit, deoarece, în mod normal străinii nu erau autorizați să-și construiască lăcașe de cult în interiorul orașului ci numai la Pireu). Printre inscripțiile vechi grecești găsite în urma săpăturilor arheologice, multe atestă prezența evreiești. În *Corpus Inscriptionum Anticarum* (necrolog al epocii), figurează trei numere care rețin atenția: 3535, 3546 și 3547. În fața primelor două, se poate observa gravat un candelabru cu șapte brațe. La numărul 3545 se citește: „Este locul de odihnă al Rașelei, fiica lui Atageon și a Deborei”. La numărul 3546 figurează inscripția: „Aci este locul de odihnă al lui Theodula și Moise”. În fine, alături de numărul 3547 se poate citi inscripția: „Iacob și Leontis, descendenții lui Iacob din Cesareea”. Acest Iacob venea cu ceretudine din Palestina, deoarece nu poate fi vorba decît de una din cele două Cesaree, ambele situate pe teritoriul Țării Sfinte.

În ultimele două secole dinaintea erei noastre se face remarcată prezența unor noi comunități evreiești în diferite așezări grecești, atît din teritoriul european cît și din Asia mică. Aceasta coincide cu dezvoltarea unor intense și prietenești relații între orașele-stat grecești și prinții evrei ai Iudeei. Un manuscris de la începutul secolului al doilea dinaintea erei noastre, manuscris purtînd semnătura lui Theodosiu, fiul lui Theodor de Sunium, vorbește despre „neguțul intim și aducător de foloase” dintre Atena și Iudeea și despre „bunăvoința și prietenia respec-

toasă” a unei părți față de cealaltă. Un întreg capitol, al XIV-lea, al lucrării lui Iosephus Flavius „Antichități iudaice” vorbește despre legăturile strînse, prietenești, dintre orașele-stat grecești și Iudeea. Printre numeroasele documente reproduse în acest sens de renumitul istoric merită a fi notat decretul (datînd de la sfîrșitul celei de-al doilea secol dinaintea erei noastre) prin care „Consiliul Areopagului, Consiliul celor șase sute, ca și întregul popor al Atenei decid să aducă un strălucit omagiu public marelui om și marelui prieten, lui Hircan, mare preot și etnarh al evreilor”. S-a decis, așadar ca „acest om ilustru să fie onorat cu o coroană de aur și o statuie a lui în bronz să fie ridicată pe locul unde se găsea Templul lui Demos și al Graților, iar anulul despre toate aceste onoruri să fie făcut în timpul serbărilor dionisiace, la reprezentarea noilor tragedii la teatrul și la jocurile panateneie și eleusiene”. Onoruri similare au fost acordate în acea perioadă și regelui Iudeei Herod, ca și prințesei Berenice. Alte documente, citate de Philo, vorbesc despre relațiile comerciale dintre Sparta și Iudeea și despre un tratat de alianță între Sparta și Iudeea, semnat din partea acesteia din urmă de marele preot Ionatan în anul 158 înaintea erei noastre. Același Philo, în a sa „Descriere generală” (capitolul 11) relevă existența, în ultimul secol dinaintea erei noastre, a unor comunități evreiești în Thesalia, Beoția, Macedonia, Attica, Argos și Corint notînd că toate aceste comunități dispuneau de propriile lor lăcașuri de rugăciune și mențineau o legătură permanentă cu coreligionarii din Iudeea.

În primii ani ai dominației romane, o succesiune de trei edicte au asigurat libertatea religiei pe teritoriul Greciei. Iosephus Flavius, semnalează, în cel-de-al 8-lea capitol al „Antichităților iudaice” existența în primul secol al erei noastre a unor importante comunități evreiești la Atena, Argos și Corint, obștea din Atena dispunînd de trei sinagogi. Un document reprodus de Iosephus Flavius indică rezervarea permanentă a unui număr de 60 de locuri la teatrul din Corint pentru membrii comunității evreiești.

După o perioadă îndelungată de intoleranță religioasă (între secolele IV și X ale erei noastre) obștile evreiești din Grecia au cunoscut din nou o viață religioasă și comunitară intensă. Cele mai importante comunități au existat în secolele X—XV la Teba, Arta, Patras, Corint și Creta. Aceste comunități s-au dezvoltat o dată cu venirea unui număr relativ mare de coreligionari — cîteva mii — din Sicilia. Ele au cunoscut o bogată viață spirituală în secolele XIV și

XV. În acea perioadă, școlile rabinice de la Teba și Corint erau renumite în întregul orient, dînd o pleiadă de erudiți. Atunci au activat în sinul obștei asemenea marcanți figuri de înțelepți păstori spirituali ca rabi Baruh Hajeveni din Patras și rabi Iehuda Mosconi din Ohrida. Și tot din acea perioadă datează traducerea Bibliei în greaca modernă de către Moses ben Elia Pobian.

Noi comunități au fost constituite în secolele XVI și XVII la Salonic, Berhoea, Larissa și Corfu, obști formate aproape exclusiv din evrei veniți din Apulia și marani spanioli. Primul recensămînt efectuat după cucerirea independenței Greciei, în anul 1851 indica prezența în țară a 80.000 de evrei, răsprinși în peste 20 de centre comunitare. La începutul secolului nostru, numărul lor se redusese la mai puțin de 45.000, dar, imediat după războiul balcanic din 1912—1913 trăiau pe teritoriul acestei țări circa 120.000 de evrei.

Între cele două războaie mondiale, obștea din cele 32 de comunități, dintre care cea mai importantă era cea din Salonic (aproape 80.000 de persoane), ducea o bogată viață religioasă, spirituală. Funcționau peste 60 de sinagogi, apăreau 11 publicații evreiești — în idiş, ladino și greacă. La Corfu a fost organizată o școală de muzică sinagogală iar la Corint, valorificîndu-se și continuîndu-se tradiția, a fost reînființată școala rabinică (care își încetase activitatea la mijlocul secolului al XVII-lea).

În momentul izbucnirii celui-de-al doilea război mondial existau în Grecia 26 de comunități cu 77.000 de membri. Ocupația nazistă a lovit crunt această obște. Din primele zile ale intrării trupelor hitleriste a intrat în vigoare o legislație rasială și au fost create, pentru prima oară în istoria acelor meleaguri, ghettouri. În aprilie 1942 a sosit la Salonic într-o așa numită „misiune specială”, asistentul principal al lui Eichman, Dieter Wisliceny. El a pus în aplicare un plan detaliat de exterminare a comunităților evreiești de pe pămîntul grecesc. În zece luni 46.000 din cei 50.000 de evrei din Salonic au fost deportați în lagărele de exterminare. În cartea neagră a holocaustului nazist sînt scrise numele a peste 65.000 de evrei din Grecia. Întregi comunități au fost exterminate, căminele au fost jefuite sau distruse, sinagogile incendiate, cimitirele devastate și profanate. În toamna anului 1944, în momentul eliberării Greciei, mai existau în țară circa 10.000 de evrei.

Actualmente, obștea din Grecia numără 5.000 de membri. Dintre aceștia, 3.000 trăiesc la Atena, 1.200 la Salonic, 400 la Larissa, iar restul în cîteva mici comunități. Majoritatea coreligionarilor sînt de rit sefar.

Deși reduse numericeste, comunitățile din Grecia păstrează tradițiile spiritualității iudaice. Celor două sinagogi (dintr-un total de peste 60, cîte au funcționat înainte de holocaust) scăpate de la distrugere, li s-au adăugat alte 11 construite în ultimele două decenii. La Salonic funcționează o universitate populară de iudaistică, în cadrul căreia se țin prelegeri pe teme de religie, spiritualitate iudaică, istorie a evreilor. Un Consistoriu Central reunește reprezentanții tuturor comunităților.

În primăvara acestui an a fost inaugurată sinagoga din Khalkis, o mică localitate din Thesalia. Noul lăcaș de rugăciune este situat la numai cîteva sute de metri de vestigile, nu de mult descoperite, ale unei sinagogi datînd din anul 80 înaintea erei noastre. Obștea de 30 de familii din Khalkis, perpetuează, asemeni altor comunități evreiești de pe pămîntul Eladei, o prezență iudaică multiseclară.

M. BĂCĂUANU

Primele tipărituri ebraice

Intr-un vechi depozit de cărți și manuscrise din Aachen (Republica Federală Germania), a fost găsit un incunabul ebraic de o deosebită valoare. Este vorba de o carte a Psalmilor, tipărită în anul 1448, la Padova. Lucrarea cuprinde textul psalmilor, cu cîteva omisiuni. Ea este însoțită de comentariile scrise de marele erudit rabi David Kimche, care a trăit în secolul al XII-lea.

Descoperirea de la Aachen prezintă un deosebit interes pentru elucidarea începuturilor tiparului ebraic.

Unele indicii (depistarea unor casete cu litere de tipar ebraice, la Bologna și Avignon, referiri la tipărituri religioase iudaice în cronici de la sfîrșitul secolului al XV-lea) i-au determinat pe mulți cercetători să emită presupunerea că începuturile tiparului ebraic s-ar situa în anii 1440—1445. Unii consi-

deră că leagămul tipăriturilor ebraice a fost Franța, unde cronici ale timpului vorbesc despre încercări de tipărituri ebraice încă din anul 1444. Tot pe baza unor cronici ale vremii s-a vorbit despre tipărituri ebraice în Italia, prin anii 1470—1471.

Cea mai veche tipăritură ebraică cu dată certă, cunoscută pînă de curînd, a fost un Mahzor realizat la Reggio de Calabria, în anul 1475. Descoperirea de la Aachen permite să se presupună că afirmațiile specialiștilor care afirmă că prima tipăritură ebraică a fost realizată în 1440, probabil în Italia, sînt exacte. Se poate spera că exemplare ale acestei prime tipărituri, considerate actualmente ca pierdute sau distruse, vor fi regăsite.

Pagină de titlu a unei vechi tipărituri ebraice realizate la Frankfurt-pe-Main.

CARNET

IDALĂ

Despre Idală, fetăr Idl — cum îi spuneam noi — pare-mi-se că nu v-am povestit niciodată. Și e păcat, căci a fost unul din cele câteva personaje ce dădeau culoare și relief tirgului. Fără el peisajul al fi fost mai anost, ca o țară fără riuri ca un crâng fără cîntătoare...

A fost belfer, învățător la școala comunității. Sub ochii lui o generație după alta a luat loc în băncile cafeniei, mirosind tare a vopsea proaspătă, a deschis, speriată și intimidată, abecedarul, gata să pornească în marea, turburătoare aventură a slovelor. Priviri speriate, fețe pe care citeai curiozitate și teamă, la drept vorbind mai mult teamă decît curiozitate... Era un ceas de cumpănă, cînd risul se îngemina cu plînsul — destul ca un prichindel din fund să înceapă a scînci pentru ca uvertura să se transforme în dramă... Dar „domnu” de la catedră își cunoștea meseria și cu un zîmbet bun și o glumă pe înțeles alunga norii amenințători. Da, soarele bucuriei răsărea din primul ceas în clasa lui. A lui Idală, fetăr Idl. Răsărea și nu mai apunea. Căci orele erau o continuă bucurie, o neîntreruptă joacă. Și așa, rizînd și jucîndu-se, copiii tirgului învățau carte. De la el și cu el. De la Idală.

În zilele noastre se vorbește și se scrie mult despre relația elev-profesor, despre distanța care trebuie sau nu trebuie să existe între bancă și catedră. Pedagogi, psihologi și analiști studiază problema, emit teorii, își afirmă punctul de vedere. El, Idală, o rezolvase cu mult înainte. Nu că ar fi fost cine știe ce somitate în materie, să nu vă gîndiți la așa ceva. Pur și simplu pentru că avea vocația muncii sale. Și încă ceva în plus: un suflet de copil. Căci ceea ce te izbea cel mai mult era candoaarea, naivitatea, inocența proprie copiilor. Ele erau acea punte nevăzută ce lega din primul ceas băncile de catedră, clasa de prichindei intimidată de „domnu” lor. Era ca un fel de altă scară a lui Iacov, pe care altfel de îngeri zburau și zburau și așa se ridicau către înălțimile cunoașterii...

Clasa era, neîndoios, locul unde Idală se simțea cel mai el însuși, copiii lumea cea mai pe măsura lui. Ceea ce era dincolo de porțile școlii alcătuita pentru Idală un fel de hinterland, un fundal, o prelungire a universului școlar. Poate părea curios, dar acei ce l-au cunoscut își vor aminti, desigur, că imaginea sa despre lume era răsturnată: în ochii lui nu școala era o introducere în viață, ci invers. Basmul pe care îl începuse dimineața pe catedră și cu care fermecase pe micuții săi prieteni, căci de mult prichindeii din bănci îi deveniseră mult mai mult decît elevi, îl continua după amiaza și pînă noaptea tîrziu, în odăița lui strîmțată, în care locuia cu nevasta și cu cei doi copii. Era ca și cum el însuși ar fi fost prins în plasa fermecatului pe care tot el o țeseuse. Ce însemnătate mai avea că pe atunci comunitatea nu-și plătea cu lunile dascălii, că tanti Mina, soția sa, zăcea de mulți ani fîntuită la pat de un reumatism rebel, consecință a traiului îndelungat într-o cameră igrosioasă, de subsol, că hambarul pentru lemne era înfiorător de gol, acum în pragul iernii? Se știe că toate aceste lucruri prozaice ale vieții nu-și prea găsesc loc în mirificata lume a basmului. Iar el, Idală, își trăia aievea basmul ce-l povestise dimineața copiilor.

Poate de aici își trăgea izvorul acel fluviu neseecat al optimismului său. Un optimism funciar, de neclintit, care nu l-a părăsit nici o singură clipă și de care nu încetam să ne mirăm îndeajuns.

— Kinderläh, copii, are să fie bine! Acesta era refrenul, leit-motivul său. Cu el ne întîmpina, în loc de bună dimineața sau bună ziua, în orice situație. Fi-rește lăsasem de mult în urmă pămîntul de vis al copilăriei, cei mai mulți aveam acum noi înșine copii, dar el continua să ni se adreseze în același fel. „Kinderläh, copii...” Nu, nu era, sau era mult mai mult decît un tic verbal, consecință a profesiei, acest apelativ. Era în el toată tandrețea și căldura sufletului său generos și pur.

— Are să fie bine! O să vedeți că are să fie bine! ne implora aproape în anii cei mai amari ai războiului, cînd nouă ni se părea că încă puțin și apele ne vor înghiți cu totul. Ca un alt profet care propovăduiește nu dezastre, ci bucurie, apropiata bucurie a eliberării, el nu ostenea să răspîndească în jurul său speranța, optimismul. Fabrica optimism ca albina miere dar mai generos decît ea își oferea dulceața tuturor. Era darul său ales, pe care nu putea să nu-l ofere și una din rarele împrejurări cînd își ieșea din fire era atunci cînd te simțea că ai ezitări. Da, atunci Idală era cuprins de unul din acele sale de furie, cînd simțea că sintem pe punctul de a lunea de pe pluta subredă a optimismului în apele turburări ale oceanului disperării. Ce se mai înfuria bătrînul, ce furtună de vorbe aspre îndrepta asupra noastră! Atunci nu i-am spus-o, dar cel puțin acum, cînd a plecat de mult dintre noi, să recunoaștem că și violența sa ne-a făcut mult bine, salvîndu-ne nu o dată atît de labila pe atunci stare de spirit.

În încercarea de a-i schița portretul am folosit culoarea de azur a copilăriei, dar chipul unui om cuprinde o gamă atît de largă de culori și de nuanțe! Pentru Idală ar trebui să iau de pe paletă și să folosesc din plin și roșul generozității și violetul cald al credinței sale în om și umanitate și verdele primăvăratec al speranței. Dar de unde să iau culoarea cu care să exprim marea, imensa lui bunătațe, care ne cuprîndea pe toți ca un pămînt fără hotar? Camera de la mansardă unde își găsisse adăpost în anii de loc ușori de după război avea parcă miraculoasă putere de a-i adăposti pe toți: soția tot mai greu bolnavă, cei doi copii și pe deasupra unul, apoi doi, apoi trei prieteni ai familiei. Oricine venea la studii și pînă-și găsea găzduire știa că va afla o pernă și o mîncare caldă la fetăr Idl. Și încă ceva în plus mai prețios chiar decît perna și lingura. Optimismul său nezdimnițit, tonifiant:

— Kinderläh, e bine și are să fie și mai bine! O să vedeți ce bine are să fie...

Idală. Bunul, dragul nostru fetăr Idl.

VICTOR RUSU

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Reînnoiți-vă din vreme abonamentul pe anul 1975, spre a vă asigura primirea regulată a revistei la domiciliu.

Costul abonamentului este:

24 lei pe un an;

12 lei pe 6 luni.

Cititorii din București pot achita suma respectivă la casieria Federației, str. Sf. Vineri nr. 9—11. Cei din provincie sînt rugați a trimite banii prin mandat postal, pe adresa F.C.E. cont BNR 49.8.01.000 sectorul IV — București.

ACUM 90 DE ANI

● **GAZETA FRATERNITATEA** publică o corespondență din Bacău, evidențînd activitatea societății Fraternal pentru ajutorarea bolnavilor. Înființată la 27 ianuarie 1879, societatea a tot progresează, datorită priceputerii conducerii a lui Leon (Levi) I. Kaufman. Cu toate că din 160 de societari au rămas doar 50, societatea „plătește un medic și medicamente pentru membrii ei, medicamente și ajutoare extraordinare pentru săraci sau pentru scopuri generale, dîndu-se și văduvelor membrilor o sumă prevăzută în statut. Fraternitatea poate sluji ca o societate model”.

● **DOCTORUL LANDAU** a fost numit medic al plășii Medgidia, județul Constanța.

● **TINARUL R. Torceanu**, născut în Bacău, absolvent al Facultății de litere din București, a fost numit profesor de istorie și limba latină la Countz School din Cheltenham (Anglia). După absolvirea Facultății, în 1878, a fost numit profesor de limba română și de latină la gimnaziul din orașul natal. A publicat „numeroase poezii lirice de valoare” în revista Contimporană, Convorbiri literare, Anuar pentru israeliți. A susținut cronică dramatică la ziarul Timpul și a fînit mai mult conferințe despre teatru, la Barașeu. Stabilînd în Anglia, a publicat o gramatică engleză-română iar în prezent, din însărcinarea Societății orientaliștilor, lucrează un dicționar englez-român.

● **DOMNUL I. L. WEINBERG** fruntaș al Comunității israelite din București, inițiator de școli, spitale și alte instituții de binefacere, și-a sărbătorit la 14 octombrie nunta de aur.

● **LUMEA EVREIASCĂ** a sărbătorit la 15 octombrie o sută de ani de la nașterea uneia dintre cele mai de seamă figuri ale iudaismului mondial, Sir Moses Montefiori care și-a consacrat viața celor suferinzi și prigoniiți, indiferent de religie sau naționalitate. „Ca dînsul rar va putea spune cineva că a știut să-și împlinească conștiințios datoria către umanitate și că a înțeles scopul acestei vieți. El mai este încă, la 100 de ani, teafăr, întreg la minte, în posesia tuturor facultăților lui mintale”.

În cinstea sărbătorii, care are merite deosebite și față de evreii din România, la București au fost oficiate slujbe divine în Templul coral, Sinagoga mare, sinagoga Gaster și în cele de rit sefară. Doctorii Beck și Gaster au fînit discursuri ocazionale. La Iași, la templul Beth Iacob, a vorbit rabinul Tauber; „copii din școlile publice israelite erau postați în curtea templului, cu steagurile lor”. La Ploiești ceremonia s-a desfășurat în școala Luca Moise; directorul, Gold, a fînit un discurs iar un elev a recitat o poezie ocazională în ebraică, compusă de Abr. Beer Gotlober.

În toate comunitățile evreiești din țară și din lume a fost sărbătorit împlinirea om de bine.

● **SOCIETATEA Atzile Bne Israel** a tinerilor din Ploiești „fiind numai amorfă și nu dizolvată”, s-a reconstituit și a început a lucra cu mult zel. La 10 noiembrie va da un bal, spre a-și mări fondurile și a putea sprijini pe cei în nevoie.

● **BERL CICAİ** anunță Onor. Publicul că și-a mutat cazămintul în Calea Văcărești, curtea D-lui A. Gutman, vis-à-vis de Arn Mateia Hirș și servește cu cele mai ieftine prețuri, precum: o porție ceai — 30 bani; o porție dublă (două porțioane) — 45 bani; cafea neagră — 15 bani; cafea cu lapte sau ceai cu lapte — 20 bani.

● **SOCIETATEA** pentru publicarea de cărți didactice, continuînd șirul publicațiilor, va pune cîrind sub tipar o gramatică ebraică de L. Cassvan. Pînă acum societatea a publicat: Vocabularul la Pentateuh de dr. Beck, Istoria biblică de dr. M. Gaster, Abecedarul israelit de I. D. Hally.

● **CITIM** în popularul ziar în limba idîș, Hajoetz (nr. 476) din București; Moise Zamaski, legător, originar din Lituania, a încetat subit din viață în ziua de 2 Tevet, la Rîmnicu-Sărat. În vara aceasta el a cîștigat la Loteria Brunschweig din Germania, suma de 100 000 mărci. Atunci locuia în București, fiind căsătorit cu o femeie din Iași ori din alt oraș moldovenesc. Cine cunoaște această femeie, este rugat să o anunțe despre cele înțiplate, pentru ca ea să nu rămînă aguna (cu statut de părăsită, deci fără drept de a se recăsători, N.R.). Anunțul este semnat de rabin Auner Cassvan, din Rîmnicu-Sărat.

● **PURIM SPIL**. Celor care vor să se distreze de Purim, le aduc pe acum la cunoștință că am întocmit o foarte frumoasă piesă comică de teatru, cu cîntece noi. Piesa se numește Der Totans Testament sau Der Pungas și poate fi jucată de șase și chiar de numai cinci persoane. Prețul unui exemplar, doar 5 franci. Expediez în provincie contra ramburs. Lipa Rădescu, str. 11 Iunie (Filare) nr. 41, București. „Hajoetz”.

● **IN EDITURA** librăriei Philipp Lazăr din Craiova a ieșit Harta Palestinei, destinată școlilor israelite și călătorilor, cu indicarea localităților în litere latine și ebraice.

● **IN LIBRĂRIA ANTICVARĂ** din Calea Văcărești 31, vis-à-vis de fundătura Sticlarilor, se află de vînzare cartea Tel veor (Umbră și lumină) care cuprinde istoria zbulcîmă a israeliților, cu persecuții și apărătorii lor din toate părțile lumii, de H. Ellenberger, tradusă în limba ebraică de H. Horovitz, cu mai multe adăguri și observațiuni.

În librărie sînt felurite cărți în diferite limbi, mai cu seamă ebraică, vechi și noi

DECESE

În perioada 26 octombrie — 10 noiembrie 1974, în cimitirile Comunității evreilor din București au fost înhamate:

Brauner Rudolf (74 ani), Str. Mintuleasa; Kahn Estera (84), Dionisie Lupu 74; Radu Amalia (66), Calea Plevnei 15; Herșcovici Tauba (89), Aliomului 6; Marcus Mendel Heinrich (75), Niculae Titulescu 134; Schwartz Ghita (91), Calea Dudești 152; Schragger Samilla (62), Istriei 1; Goldberger Samuel (59), Complexului 1; Schwartz Hana (81), Vlad Județul 38; Schwartz Frederic (77), Mircea Vodă 59; Adler Eugen (82), Lucrețiu Pătrășcanu 3; Rosenzweig Lenica (61), Bd. Șulea 69; Bitterfeld Herman (66), Lotrioară 8; Reichman Edmond (57), Mihai Bravu 147; Rappaport Sima (71), V. A. Ureche 11; Fraenkel Leon Ignatz (58), Ferentari 72; Sechter Simion (76), Coman 20; Tendler Elie (79), Speranței 22; Stern Mauriciu Zelman (79), Bd. Coșbuc nr. 36

GLOSE BIBLICE

IAACOV ȘI ESAV

(Urmare din pag. I-a)

a cucerii cât mai multe din atributele Celui către care îi sînt îndreptate privirile.

„Iar ingerii Domnului urcau și coborau pe dînsa”. Expresia biblică apare unor comentatori ciudată. Știm doar că reședința ingerilor se află în cer și era deci normal ca textul să vorbească înfi despre „coborau” și apoi despre „urcau”. Credem că simbolismul ce privește întreaga viziune a scării ce face legătura între cerul și pămîntul fiecăruia dintre muritorii privește și pe acești ingeri, ai acestei scări. Poate că găsim chiar aici sintetizată întreaga noastră concepție despre ingeri, această mult controversată temă a literaturii talmudice și midrașice.

Omul creează ingeri. O spune limpede etica iudaică, în tratatul Avot capitolul 4, Mișna 15: „Rabi Eliezer ben Iaacov spunea: Cel ce săvîrșește o faptă bună creează un inger bun, iar cel ce comite un păcat creează unul rău.” Cu fiecare gînd frumos, cu fiecare sentiment nobil, cu fiecare faptă bună dăm viață la ceea ce reprezintă eternitatea din noi, la ceea ce supraviețuiește hainei de lut efemere pe care sufletul a îmbrăcat-o în acest drum ce-l străbatem de la leagăn la mormînt. Aceștia sînt „ingerii”, emanație a acțiunilor umane.

Ingerii lui Iaacov, călăuzele sale pe scara perfecțiunii, pe drept cuvînt deci înfi „au urcat”, căci ei s-au născut aici, pe pămînt, din întreaga sa atitudine în fața vieții. „Au coborît” apoi între noi, moștenitorii săi spirituali, aducînd peste veacuri și milenii eternitatea pe care ei însuși și-a creat-o, menită să trăiască de-a pururi deși țărîna dintrînsul s-a contopit de mult cu aceea a grotii de la Hebron, unde i se odihnește trupul.

„Ce frumos a fost visul și ce urîtă e realitatea! Iaacov a fugit de cruzimea lui Esav și a dat peste șiretenia lui Laban. Cea din urmă se dovedește a fi cea mai primejdieasă. לָבָן בָּשׂ לְעֵקֹר אֶת הַכֶּלֶל „Lavan a vrut să nimicească totul”. Cu cuvîntul mîeros menit să acopere nesfîrșita-lăcomie, Lavan exploatează timp de 22 de ani truda și buna credință a lui Iaacov. Lavan huzurește în bogăția rezultată din sudoarea frunții nepotului său Iaacov, căruia numai cu vorba îi spune לָבָן אֵת אֲתָה הֵכִי אֵת אֲתָה „ești fratele meu” dar care în realitate, îi devine argat, pe care-l sîrută și îmbrățișează, doar-doar să-i mai scoată și bruma de sărăcie pe care o mai are. Cu cuvinte simple, expresive, paginile biblice ne zugrăvesc întreaga tragedie a omului muncitor exploatat pînă la singe și întreaga ticăloșie a hrăpărețului jefuitor al muncii altora.

Explicația finală ce are loc între Iaacov și Lavan ne servește o splendidă pagină în care izbucnește toată revolta ce a mormînt decenii de-a rîndul în inima păstorului Iaacov care s-a văzut, rînd pe rînd, despuțat de rodul muncii sale. El îi strigă în față exploatorului toată indignarea pentru nelegiuirile pe care le-a comis:

מה פשעי ומה הטאתי כי דלתק אחרי
„Cu ce am greșit, cu ce am păcătuit, că mă pîndesti într-una?” (Geneza 31, 36) și întreabă el pe Lavan. După ce îi enumeră toate serviciile ce i le-a făcut cu prețul lipsurilor pe care le-a îndurat „Zhu m-a dogorît arșița iar noaptea am înghețat de frig și somnul s-a desprins de pe ochii mei”, el îi amintește cu dispreț: וְחִתְּלֵם אֶת מִשְׁכְּבֵי עֵשָׂו מִיָּמַי „și simbria mi-ai schimbat-o de zece ori”.

III. LUPTA CU ÎNGERUL

Pericopa Vaișlah (Șabat 16 Kislev-30 noiembrie).

וְיִתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֶלְוֹת הַשָּׁמַיִם (בראשית ל"ד).
„Și Iaacov a rămas singur și un om s-a luptat cu dînsul pînă la ridicarea luceafărului” (Geneza 32, 24).

Doă primejdiei îi pîndeste pe Iaacov, omul cărții și al muncii: setea de aur și setea de sînge a dușmanilor cărții și ai muncii. Înfi a fost Esav, cel care credea că sabia lui va nimeri creierul consacrat învățaturii al lui Iaacov. Apoi a fost Lavan, cel care a căutat ca pînănd viclesugul în locul armei, să-l jefuiască de întreaga trudă a brațelor sale. Acum e iar rîndul lui Esav, care îi vine în întîmpinare cu o întreagă oaste, spre a-și pune în aplicare nelegiuirile-i planuri criminale.

Iaacov nu mai e însă naivul visător din adolescență. E adevărat că visul său din tinerete îi constituie crez și ideal și că întreaga răutate pe care a întîlnit-o pe itinerarul unei vieți pline de vitregie n-a reușit să-i altereze caracterul sau să-i întîneze aspirațiile. L-au călîi însă încercările, l-au ofelit greutățile; pe lîngă un crez luminos și o inimă caldă, pe care

desen de MARC CHAGALL

le posedă dinainte, asprimea vieții i-a dat și un braț puternic, ceea ce înainte n-avea. Impotriva unui Esav nu te poți arăta numai cu דַּוָּרִין darul, care să-i capteze bunăvoința și nici numai cu תְּפִלָּה ruga, care să-l înduplece să renunțe la unelirile sale ucigăse, ci trebuie să te pregătești de מִלְחָמָה luptă, spre a-i opune o forță superioară celei cu care el te amenință. Acest din urmă limbaj e acela pe care Esav îl înțelege cel mai bine, e argumentul cel mai convingător pentru dînsul, e metoda cea mai nimerită spre a evita pericolul. E adevărat că

וַיִּרְא יַעֲקֹב מֵאֵד וַיִּצַר לוֹ
Iaacov se pregătea de luptă cu o dublă teamă. Îi era teamă pentru viața lui și a tuturor celor ce-i erau dragi dar, în același timp, îi părea nespuse de rău ca împrejurările să-l determine să facă să se piardă viața adversarului său. Solia pe care el o trimite, deci, lui Esav are misiunea ca, sprijinită pe forța ce o reprezintă, să-l facă pe dușman să ajungă la concluzia că e mai bine să renunțe să scoată sabia din teacă.

Înainte de a afla rezultatul încercărilor sale de evitare a unei sîngeroase ciocniri, și-a orînduit tabăra în modul cel mai nimerit, spre a întîmpina eventualul atac al lui Esav, în toul nopții premergătoare zilei decisive.

„Iaacov a rămas singur și un om s-a luptat cu dînsul pînă la ridicarea luceafărului”.

Scena aceasta, care a furnizat subiect de inspirație unor pictori celebri „Lupta lui Iaacov cu ingerul”, reprezintă simbolică luptă dintre spiritul constructiv, plin de dragoste pentru pace, al lui Iaacov și spiritul rău, destructiv, pătruns de pofta de subjugare și jaf a lui Esav. În bezna nopții, la adăpostul întinericului „ingerul lui Esav” crede că îl poate învinge pe Iaacov. Se înfruntă spiritul morții cu cel al vieții. Încrîncenarea e grea și lungă, lungă cît durează și noaptea pe care, de ațitea ori, Esav, doctrinarul crimei, a încercat s-o coboare deasupra omenirii. Textul biblic utilizează termenul וַיֵּאבֵק pentru lupta dintre aceste două forțe. El provine de la cuvîntul אָבַק praf și îndeamnă pe învățatul talmudic să comenteze în sensul că „ingerul lui Esav” a ridicat, în opintirea-i de a-l zugruma pe Iaacov, o coloană de praf pînă la tronul ceresc: lui Esav nu i-a ajuns întinericul, el a mai ridicat și o perdea de praf menită să-i ascundă chipul, să-i mascheze intențiile.

Noaptea are, însă, întotdeauna un sfîrșit. „La ridicarea luceafărului” la revărsatul zorilor, au sleit forțele lui Esav. În lumina aurorei triumfătoare s-au ridicat umbrele întinericului și odată cu aceasta s-au sleit și ultimele puteri ale stafiei nopții. Simbolică luptă a luat sfîrșit, iar întîlnirea de a doua zi dintre cei doi frați, risipește de asemenea, orice îngrijorare. Esav știe să-și descrețească încruntatu-i chip atunci cînd vede că altfel nu se poate. În locul norilor grei și amenințatori se instaurază o atmosferă senină și amonoasă.

Iaacov nu uită însă că Esav își poate scimba chipul, nicidecum caracterul. Cu polibete, dar cu hotărîre, el refuză să rămîna împreună cu un frate al cărui „mod de viață” nu poate să ducă la nimic bun. Ciocnirea între Iaacov și Esav a fost evitată. Concepțiile lor despre viață rămîn antagoniste. Istoria va arăta de partea cui a fost dreptatea.

CONFERINȚA RABINICĂ EUROPEANĂ

În cadrul Conferinței rabinice europene care a avut loc la Knocke (Belgia) în zilele de 20—24 octombrie 1974, Eminența Sa, d. Șef rabin dr. Moses Rosen a rostit o alocuțiune cu tema „Asigurarea continuității comunităților evreiești”.

Alocuțiunea a fost urmărită cu deosebit interes de participanți, care au felicitat călduros pe d. Șef rabin.

LA ACADEMIA PENTRU ȘTIINȚE IUDAICE DIN AMSTERDAM

Răspunzînd invitației Academiei de științe iudaice, Eminența Sa, d. Șef rabin dr. Moses Rosen a rostit în ziua de 27 octombrie 1974, la Amsterdam, o prelegere despre: „Aspecte ale vieții evreiești contemporane”.

Fruntașii iudaismului olandez, precum și un numeros public, au primit cu deosebită căldură pe distinsul oaspete.

Eminența Sa, vorbind la „Beth Brener”

VIZITA ÎN ISRAEL A EMINENȚEI SALE DL. ȘEF RABIN ȘI A D-NEI DR. ROSEN

(Urmare din pag. I-a)

Oaspetele a fost salutat de către Șef rabinul orașului Tel Aviv, Itzhak Iedidia Frenkel, relevînd meritele Eminenței Sale față de iudaismul contemporan și locul deosebit pe care l-a cîștigat în istoria iudaismului. Dl. Hetzroni, președintele Sinagogii Mari, a oferit un Kiduș în cinstea d-nei și d-lui Șef rabin adresînd un vibrant omagiu distinșilor oaspeți.

D-na și d. Itzhak Artzi, loctiitor al primarului orașului Tel Aviv, au oferit o recepție în onoarea d-nei și d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen. Printre invitați s-a aflat d. Lahat, primarul orașului și alte personalități ale vieții publice.

Simbătă 9 noiembrie, la invitația comitetului de conducere al Sinagogii Mari din Tel Aviv, Eminența Sa a rostit o Derașa, predică, pătrunsă de un înalt spirit de cultură iudaică. Un mare număr de coreligionari au umplut mărteful lăcaș de rugăciune sorbind cu neșaf cuvintele pline de înțelepciune.

Vizita d-lui Lavoslav Kadelburg

Aflat pentru scurt timp în București, d. Lavoslav Kadelburg, președintele Federației comunităților evreiești din R.S.F. Iugoslavia, a vizitat obștea noastră, fiind primit cu frățească cordialitate de Eminența

Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen și de ceilalți conducători ai Federației. Întîlnirea și convorbirile purtate au scos în evidență bunele raporturi care există între comunitățile noastre.

Gala Galaction pe meleagurile biblice

„O călătorie în Țara Bibliei
face cât o întreagă bibliotecă“
(G. G.).

S-a întîlnit cu meleagurile biblice în anii copilăriei școlare, odată cu cunoașterea alfabetului. În clasa a treia primară, a găsit, în lada cu cărți a bunicii din Roșiorii de Vede, proistosul Constantin Ostreanu, un exemplar de Biblie ilustrată, ediție populară. „Era o carte micșoară și cu icoane în ea — n-am uitat toată viața. Am citit cu nesățu această carte și am luat aminte la chipurile vechilor viteji și sfinți din Israel“.

Tot acum și tot aici, în Roșiorii de Vede, a început admirația și prietenia statornică pentru poporul biblic. A avut un coleg de clasă evreu, Marcu Goldstein, copilul unui curelar sărac. S-a remarcat prin inteligență, sîrguință, răspunsuri bune și îndrăznețe la lecții. Era printre premianți. L-a îndrăgît, l-a făcut coleg de bancă și prieten de joacă de-a înducii și poterașii prin zăvoaiele Vezii. Nu l-a uitat nici pe el toată viața. Îl regăsim în amintirea sa înflorită literară și ca personaj literar în romanul *Papucii lui Mahmud*, formînd simbolică confrăție sufletească: Savu Pantofarul-român ortodox, Ibrahim-turc mahomedan, Marcu Goldstein-evreu, înțelegîndu-se frățește, fiecare păstrîndu-și naționalitatea, limba, datinile și religia.

Tot acum și tot în Roșiorii de Vede cunoaște prejudecăți, sentimente și acte antisemite. Vecină cu casa bunicii trăia o altă familie de evrei, cu două fetițe de vîrsta lui: Lia și Matilda. A vrut să se joace cu ele. A fost oprit, spunîndu-i-se că sînt *evreice* și nu se cuvine să vorbească și să se joace cu ele, pentru că așa și pe dincolo...

În liceu a fost unul din cei mai atenți elevi la orele de religie. „La acest obiect eram deosebit de sîrgincios, dîndu-i din inima mea ceva mai mult decît îi dădea colegii mei“. Văzînd Biblia, în vitrina unei librării, a cumpărat-o. „Am jertfit cei vreo trei lei și ceva, întreaga mea avere“. În clasele superioare și-a procurat o Biblie franceză — Biblia lui Osterwald. Făcea lecturi biblice zilnic. A împrumutat o Biblie de la colegul și amicul său I. G. Duca; era mai bine tipărită și frumos legată; îi plăcea să citească în ea... „În Biblia lui Duca, am citit și recitat *Cîntarea cîntărilor* și am făcut înțele mește cității biblice“.

În cei zece ani de studii teologice, în-cununate de un prestigios doctorat în teologie, Biblia i-a fost carte de căpătîi. A învățat ebraica și a citit numele locurilor și ale eroilor biblici. A făcut rost și de o Biblie germană. S-a lansat și s-a afirmat, cu succes, ca scriitor literar de viguros talent. În creațiile lui literare apar citate biblice, multe în traducere proprie.

Nemulțumit de traducerea românească ale Bibliei, a susținut o stăruitoare acțiune de opinie și de presă pentru o nouă traducere biblică, care, pentru mai multă fidelitate de fond, să fie făcută după textele originale. După primul război mondial, a început el, de unul singur, o asemenea traducere a Cărtii Sfinte. A continuat munca istovitoare de traducător biblic, singur și cu colaboratori, aproape douăzeci de ani, ajungînd să-și vadă împlinită dorința: traducerea Bibliei ebraice.

În timpul studiilor teologice, al lecturilor biblice și, apoi, ca traducător biblic, gîndul, inima și imaginația îi erau pe meleagurile biblice. Mărturisirea în 1926: „Toată simțirea mea, toate convingerile și alcătuirea mea sufletească poartă, pe vecie, scriptura și efigia Canaanului. De Țara aceasta dintre Mediterană și Iordan, mă simt tot atît de legat ca de holdele și de colnicele Telemorului! Mai mult decît atît! Dacă sînt treizeci de ani de cînd am plecat de pe malurile Vezii și din catedrala de carpeni și de ceri, pe care o străbate Vede, la locul meu natal (saful Didești n. ns), n-a fost nici o zi de atunci încoace, trăită de mine, fără Betleem, fără Nazaret, fără Ierusalim și fără lacul Genizaretului!“

Înțelegem arzătoarea sa dorință, atît de mult prelungită, ca să vadă aievea locurile biblice. „Am cugetat și am poțit ani de zile — imobilizat de nevoile și de sărăcia mea — ca prima mea călătorie (în afara hotarelor Țării n. ns) să fie la Locurile Sfinte. Vor vedea alții Parisul, Viena sau Roma, eu trebuie să văd mai întîi Ierusalimul! Cînd citeam Biblia, sau cînd scrutam, în cite un comentariu, detaliile topografice, sau cînd aveam în fața mea harta Ierusalimului ori icoana lui, mă întrebam, cu tristă și dornică întrebare: Cînd va fi ziua cea fără pereche a suirii mele la Ierusalim?“

desen de J. Al. Steriade (1924)

Ziua aceasta, a pornirii spre locurile biblice, a fost în aprilie 1926.

A plecat din București în ziua de 15 aprilie. De prima dată era vorba să fie trimisă la Ierusalim o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, la care s-a alăturat și el. În ultimele zile, delegația a fost contramandată. Gala Galaction n-a renunțat la călătoria atît de dorită. S-a dus pe cont propriu, împreună cu un grup de prieteni.

La Constanța s-a îmbarcat pe vaporul românesc *Dacia*, „vrednic de toată încrederea“. În zilele de 17—18 și 19 aprilie a străbătut cu bine Marea Neagră, Marmara, Arhipelagul, Marea Mediterană. Pe drum, în reculegere și meditație, observa: Călătoriile peste țări și mări, nu mai sînt extraordinare ca altădată... Primejdiile care făceau parte inevitabilă din drumurile părinților noștri, astăzi sînt reduse și de multe ori lipsesc cu totul. Totuși, specifică, o călătorie în Țara Bibliei este și rămîne un eveniment fără pereche, deasupra turismului, oricărei alte călătorii. Cine pornește din casa lui și din țara lui ca să cerceteze pămîntul dintre Iordan și Mediterană este, de obicei, un călător cu o construcție sufletească deosebită... În primul rînd este nevoie de o pregătire biblică prealabilă. Cum vei cerceta sîntele monumente, fără ca să îți valoarea lor istorică-religioasă?... Este neapărată nevoie să cunoști, cu familiaritate, Biblia, Cartea incomparabilă care a ridicat pînă la ceruri numele și prestigiul Palestinei. Ca să vrei să știi ce a fost Sichelul, Suctul, Gheleaul, Moabul, Edomul... trebuie să începi să le ubuești din Biblie... Pentru că Iudeea face parte jumătate din geografia pămîntească, jumătate din împărăția inimii și a amintirii... Marii profeți din Vechiul Testament au constelat-o cu constelațiile nemuririi. Palestina este un dar al Sfințelor Scripturi. Nu se poate separa Palestina de Biblie... Astfel gîdea, plutind între două infinit: sus-marea de azur a cerului; jos, noianul de ape în valuri de argint... În dimineața zilei de 20 aprilie, era în fața portului Haifa. A notat în caietul cu însemnări de drum, cum obișnuia, privind țărmul atît de mult dorit și atît de amănunțit cunoscut teoretic: „Coasta Țării Sfinte iat-o în fața mea, ca un iconostas, sub această perdea de neguri... Voi trece de pe vapor pe acest țărm fără pereche, voi umbra pe cărările pe care au umblat eroii Bibliei; soarele va proiecta pe pereții și coastele munților biblici umbra mea; voi privi cu ochii mei țărmul, pașiștile și treptele de piatră pe care le priviră prorocii și regii lui Israel“...

Imediat ce a pus piciorul pe pămîntul sfințit, pășind în „orientul palpabil“, a pornit nerăbdător să umble, să vadă cît mai multe, să soarbă această lume de miracol, de vrajă subjugatoare, de vis trăit aievea și de basm concret...

Îl așteptau prieteni, care l-au luat sub epitropia lor. Au început surprizele. Din primele ore, pe străzile Haifei s-a întîlnit și a fost salutată de foști elevi de ai săi din București.

S-a urcat pe muntele Carmel, promontoriu protector al Haifei. A trecut prin cartierul nou al portului, Bath-Galim — Fiica valurilor, pe la Peștera Profeților. Un lan de maci, roșii și viguroși, îi amintesc de Dobrogea. Ajunge la „împărăția pîntului“, cu Muzeul agricol și hotelul „Herzlia“, cu Privelistea îl copleșește. „Hotelul acesta e un popas în calea către rai!“ *Ratul* îl aștepta pe cul-

mea Carmelului. Sîntem la vreo patru sute de metri deasupra mării și în jurul nostru Carmelul se deschide ca un sipet cu comorile Golgondel!... Într-o parte Mediterana, munții Galileii și Hermonul; într-o altă parte, panorama Carmelului, coasta Atlitului și solzii de argint ai salinei vecine!... Coborîm ochii la picioarele noastre și vedem că sîntem îngropați pînă la genunchi în valurile de flori de cîmp... O, suave flori de pe Carmel, generațiile noastre, acum douăzeci și nouă de veacuri au fost sub pașii prorocului Ilie! Mă aplec indolent asupra pîlcurilor fragede și parfumate și culeg un buchet de steluțe, de gerzoale, de graminee... Dar nu-mi este destul acest braț de flori de pe Carmel! Aș vrea toate florile lui. Ingenunchez între flori, le string la piept și pe obrajii mei, mă zbat în mireasma lor și sîrut pămîntul care le poartă. Intrezărește, peste spinării rotunde, Neve-Şaron „ca un cuib cu ouă roșii“.

A doua zi (21 aprilie), călătorește cu trenul la Tel Aviv, ridicat și înflorit, din nisipurile scîldate de Mediterană, de forțele unite și revărsate în entuziasm constructiv. Vizitează Muzeul producător țării, gimnaziul „Herzlia“, școala de agricultură și podgoriile Rison-le-Zion, cu satul Beth-Dejen (biblicul Beth-Dagon). Peste tot măturii ale muncii încordate și ale prosperității. Grul este în plîngă, cormulii sînt plini de fructe coapte, la fel lărmii... Pivnițe uriașe și adînci ca niște catacombe păstrează butoaie cu vinuri din vesticile vii. Se gîndește și consemnează: Miere și lapte curgeau odinioară în Canaan! Miere și lapte vor curge încă o dată pentru cei care desfundă și reclădesc vechile jgheaburi ale belșugului!

Apoi, în continuare, spre Ierusalim. Observă că de la Naane încep contorsionile munților, cu valea Waadi-es-Sarar, biblica valea Sorek, unde Samson a întîlnit-o pe Dalila, cu urmările cunoscute... Pe piatra pleșuvă a munților, au răsărit livezi de eucalipti, terase cu grâu și orz.

Gara Artaf, cu grotă lui Samson. Gara Bitir, amintind de orașul Betar, despre care tradiția biblică pretinde că avea cinci sute de școli și fiecare școală cite trei sute de elevi. Orașul a fost pus în de romani, după o rezistență eroică pînă la ultimul om (Bar Kohba). Valea se lărgeste și se ramifică cu alte văi, pline cu viță de vie și smochini. Pe un virf de deal, case... Ierusalimul!

GH. CUNESCU

O familie ilustră

Prin grija obștei evreiești din Mainz, este în curs de restaurare casa de pe actuala Rheinische Strasse (din vechiul cartier evreiesc) care a adăpostit în trecut îndepărtat mai multe generații ale renumitei familii de cărturari Kalonymus. Această familie a numărat rabini prominenți poeți liturgici și filozofi.

Primele indicii despre familia Kalonymus datează încă din secolul al X-lea și ele provin din Lucca (Italia); un medic evreu, pe nume Kalonymus Jakob, a salvat viața împăratului Otto al II-lea, rănit grav în bătălia de la Catrone, în anul 982. Drept recunoștință, printr-un edict imperial, se autoriza stabilirea familiei Kalonymus la Mainz, acordîndu-i-se, totodată, unele privilegii.

Între secolele XI și XIV această familie s-a ilustrat printr-o intensă și fructuoasă activitate cărturărească, ei revenindu-i merite în înrădăcinarea studiului talmudic în obștea evreiască din Germania.

Dintre reprezentanții cei mai străluciți ai familiei Kalonymus amintim pe Meshulam ben Kalonymus „cel mare“ care a elaborat și tipărit la începutul celui de-al XI-lea secol poezii liturgice și tratate de drept pe baza percepțelor biblice.

Un alt Kalonymus, ben Juda, a scris și editat în anii 1116—1124, eșele despre frămîntările și suferințele obștei sale din acele vremuri.

Kalonymus „cel bătrîn“, ca și fiul și nepotul acestuia, Samuel și Juda hehasid, au creat, în a doua jumătate a secolului al XII-lea, poezii liturgice de o mare frumusețe. Juda a scris un tratat de filozofie precum și unul de etică. La rîndul său, fiul lui, Eleasar ben Juda, a desfășurat o activitate laborioasă de editare și prezentare a lucrărilor valoroase teologice scrise de familia de rabini erudiți Rokeah, cunoscută și sub denumirea de „Tadikim din Gallitia“. Un nepot al lui Eleasar, Juda ben Kalonymus, a elaborat și editat un dicționar talmudic.

În sfîrșit, este de menționat activitatea prodigioasă a lui Kalonymus ben Meir (1287—1326), poet liturgic și comentator al textelor talmudice, traducător renumit din arabă în ebraică și din latină în germană. El s-a remarcat, printre altele și prin a sa „*Masehet Purim*“ (Tractat de Purim), o parodie a Meghilei. Cea mai importantă creație a lui Kalonymus ben Meir a rămas, însă, „*Even bohan*“ (Piatra încercării), în care biciuia cu ironie rețelele moravuri ale timpurilor sale.

Situată în vechiul cartier evreiesc din Mainz, unde s-au păstrat foarte puține din urmele vremilor de demult, casa din piatră masivă, cu coloane sculptate, care a aparținut familiei Kalonymus a rezistat, relativ bine, scurgerii secolelor. Vestigiile ei, recent dezgropate cu prilejul unor săpături arheologice, sînt supuse actualmente unor lucrări de restaurare și punere în valoare.

UN ERUDIT

La Lausanne, în Elveția, a încetat din viață scriitorul și filozoful Stanislas Vicenz. Deși neevreu, defunctul și-a consacrat o mare parte a vieții sale studiului mișcării hasidice, devenind o autoritate în materie. El este autorul mai multor lucrări în care sînt înfățișați rabini și eminenți capi spirituali ai hasidismului.

CURSURI

În decursul actualului an universitar, pe lîngă Universitatea din Heidelberg vor fi organizate două cursuri de limbă și literatură ebraică, unul pentru începători, celălalt pentru avansați. Vor fi ținute, de asemenea, prelegeri despre principalele curente ale literaturii idiș.

STUDIUL ISTORIC

Un cercetător al Institutului de istorie a evreilor din Olanda, Robert Kohen, a publicat o lucrare despre trecutul comunităților evreiești din zona Caraibilor. Potrivit acestui autor, prima obște din această zonă a lumii s-a constituit în anul 1665 în Guyana Olandeză. Încă în secolul al XVII-lea a funcționat acolo un tribunal religios iudaic.

În comunitățile noastre

SUCEAVA

Un nou sediu. Activitatea comunității sucevene se desfășoară de cîțva timp într-un local nou. Amplasat într-una din arterele centrale din municipiu, sediul actual oferă posibilități de realizare a obiectivelor de asistență ale comunității. De o deosebită apreciere din partea enoriașilor se bucură cabinetul medical, unde cei bolnavi, lipsiți de posibilități materiale, sînt îngrijiiți de dr. Erich Anderman.

VATRA DORNEI

La început de an. Cu sprijinul Federației a fost refăcut în exterior Templul Mare din strada 7 noiembrie. De remarcat minuțiozitatea cu care a fost reconstituit totul, de la detaliile copertinei pînă la suportul vitraliilor.

Inceputurile presei evreiești

Primele încercări de a întemeia o gazetă evreiască datează din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, mai precis din 24 ianuarie 1678, când la Amsterdam își face apariția „Gazeta de Amsterdam”, în limba ladino, adică iudeo-spaniolă. Publicația a apărut neregulat și a avut o existență efemeră, ultimul număr purtând data de 14 noiembrie a a aceluiași an. Prin conținut, gazeta nu se deosebea prea mult de cele de limbă olandeză din acea vreme: ca și ele, „Gazeta de Amsterdam” se ocupa pe larg de industria și comerțul țării, având deci caracterul unui buletin de informare economică, elaborat însă în limba vorbită curent de evreii localnici.

Aceeași metropolă în care și-a făcut debutul presa laică evreiască este și locul de naștere a presei religioase evreiești: aici se inaugurează, jumătate de veac mai târziu (1728), revista lunară în limba ebraică „Pri et ha'aim” („Fructul arborelui vieții”), în care se publicau hotărârile rabincile ale comunității sefarde.

În Germania, primul periodic ebraic, „Kohélet musar” („Ecleziastul moral”), de orientare iluminist-științific, a văzut lumina tiparului în 1750, grație inițiativelor și eforturilor lui Moses Mendelssohn. Revista a avut însă o viață scurtă, încetându-și apariția la al doilea său număr. În schimb, a stărnit răsunet publicația „Measef” („Culegere”), care dădea expresie năzuințelor evreimii germane de a-și însuși bazele culturii europene. Tot în secolul al XVIII-lea pot fi consemnate gazete întocmite în limba germană, dar tipărite cu caractere ebraice.

Abia în secolul următor, al XIX-lea, ia ca adevărat avânt presa evreiască atât în limba de cultură, ebraică, cât și în cele de uz curent ale maselor, idișul și, respectiv, ladino. Concomitent, cunoaște o deosebită înflorire și presa în limba țărilor în care își aveau reședința comunități evreiești.

Prima publicație propriu-zis evreiască prin conținutul său, redactată într-una din limbile naționale europene, poate fi socotită revista lunară „Sulamith”, editată în 1806 aproape simultan la Amsterdam, în olandeză, și la Dessau, în germană. Însemnătatea istorică a lui „Sulamith” rezidă nu numai în ruperea cu o îndelungată tradiție — aceea de a reproduce știri cu caracter general imprumutate din alte organe de presă și de a le reda în limba înțeleasă de evrei, ci și în tendința manifestată de a oglinzi în paginile ei lumea și spiritul evreiesc, frământările și aspirațiile poporului. Spre deosebire de seria olandeză, limitată la un cerc relativ restrâns de cititori și care n-a rezistat mai mult de doi ani, seria germană, a cărei viață a fost mai lungă (a dăinuit până în 1846), s-a bucurat de o audiență mult mai largă la public; deosebit de cunoscut a devenit redactorul ei, David Frenkel.

Prima gazetă evreiască de limbă engleză, „Hebrew Intelligencer” („Vestitorul evreu”), din care au apărut în total trei numere, datează din 1823. Și această gazetă, și cele care i-au succedat au ieșit în genere în tiraje mici, din cauză că imigranții evrei care se stabileau în Marea Britanie nu cunoșteau limba engleză. Cu timpul, s-a înfrîpat aici și o presă în idiș, inaugurată în 1867 de „Londoner Jüdisch-deutsche Zeitung” („Gazeta evreo-germană din Londra”).

E interesant de menționat că 1823 prezintă data nașterii și pentru presa evreiască de limbă engleză din Statele Unite ale Americii: în acest an ia ființă la New York gazeta „The Jew” („Evreul”). După ce aceasta, în 1825, își încetează apariția, abia în 1843 mai poate fi semnalat, la Philadelphia, un nou organ permanent de limbă engleză, „The Occident”, redactat de I. Leiser. Publicația se situa în genere pe o platformă tradiționalistă, combatând ideile de reformă a religiei și îndeobște a spiritualității iudaice care se propagau din Europa spre America. În concurență cu „The Occident”, cu toate că se plasa pe aceeași poziție de principiu, se afla săptămânalul „The Hasmo-near” din New York, redactat de Robert Lyon. Revista acorda mult spațiu problemelor religioase și vieții literare evreiești. În 1859, Solomon Jacobs editază la New Orleans „The Corner Stone” („Piatra unghiulară”). Prin însăși apariția sa în marele port de la gurile fluviului Mississippi, această publicație atestă că interesul pentru problemele evreiești ca probleme specifice s-a vădit mai mult sau mai puțin concomitent în diferite puncte ale Statelor Unite. La Chicago, periodicul de limbă germană „Der Zeichen der Zeit” („Semnul timpului”) promovează, între 1863 și 1865, idei radicale în chestiuni religioase, dar și sociale. În același timp la San Francisco este lansat hebdomadarul conservator, în limbile germană și engleză, „The Hebrew”.

Prima publicație americană în limba

ebraică, „Hafofe haeret hahadaša” („Observatorul țărilor noi”), a fost redactată, între 1871 și 1877, de Hirsch Berenstein. Prima gazetă idiș din New York este săptămânalul „Jüdische Gazetten”, înființat în 1874 de K. Sarazon.

În Austria, cea mai veche publicație evreiască — ce e drept, de scurtă durată — datează din 1802, când la Praga și Brno se tipărește, în limba germană, dar cu litere ebraice, „Jüdisch-deutsche Monatsschrift”.

Prima gazetă evreiască din Ungaria, „Magyar Szinagoga”, datează din 1846. Ea milita, în linii generale, în favoarea unor reforme moderate.

În Serbia, între 1888 și 1893, apare la Belgrad revista lunară de limbă ladino „El Amigo del Pueblo”, sub conducerea lui Samuil B. Elias. Între 1893 și 1902, el și-a desfășurat activitatea în Bulgaria, unde a redactat, mai întâi la Sofia, apoi la Ruse, reviste cu același titlu.

În Italia, cel dintâi organ de presă evreiesc a fost „Rivista Israelitica”, editată la început la Paris, iar ulterior la Modena (1845—1848).

Cea mai veche publicație evreiască din Franța a fost revista lunară bilingvă din Strasbourg, „Die Wiedergeburt, La Régénération” (1836—37), întemeiată de Simon Bloch. Ea cuprindea date și informații politico-sociale la nivelul presei curente. Judecând după conținutul și orientarea sa generală, titlul pe care-l purta pe fron-tispiciu se dovedea doar în mică măsură justificat. Din 1840 apare la Paris hebdomadarul „Archives Israélites”, cu știri și reportaje despre evreii din Franța, dar și din alte țări, precum și cu articole etico-religioase și filozofice.

În Elveția, presa evreiască e prezentă odată cu apariția revistei lunare „Altes und neues Morgenblatt” (Basel, 1834—1840).

În Turcia, prima revistă în ladino apare la Smirna în 1846, sub titlul „Saarei Mizrah, o Puerta del Oriente” („Porțile Răsăritului”).

În micul Gibraltar, a apărut încă din 1842, în ladino, „Chronica Israelitica (Hamazkir)”, înlocuită în 1843 de „Esperanza Israelitica”. Prima publicație în limba engleză, „Voice of Jacob”, datează din 1882.

Debutul presei evreiești din România îl face gazeta de limbă idiș „Korot hatim” („Evenimentele timpului”), editată în 1855 la Iași. Doi ani mai târziu își face apariția, la București, prima publicație evreiască în limba română, „Israelitul Român”, sub conducerea redacțională a lui Iuliu Barasch. Din 1867, „Israelitul Român” începe să apară și în limba franceză. În același an, presa evreiască se îmbogățește cu un nou hebdomadar bilingv, „Viitorul”, redactat la București de A. Levi în română și franceză. În 1874, Elias Schwarzfeld fundează la Iași „Revista Israelitică”, care a apărut până în 1877. De notat că revista cu același titlu între-

Prima pagină a unui ziar în limba idiș apărut la București

meiată în 1866 la București nu are nici o legătură cu organul omonim din capitala Moldovei. La Iași, frații Moses și Elias Schwarzfeld au pus bazele publicațiilor anuale „Anuar pentru Israelii” (1878—1898), care și-a câștigat curind un binemeritat prestigiu prin documentatele sale studii de istorie, sociologie și cultură iudaică. Pe același neobosit Elias Schwarzfeld îl găsim în 1881 în fruntea gazetei „Fraternitatea” din București, care și-a suspendat apariția în 1885. Nu mult după aceea, în 1887, Weinburg inaugurează, la București, „Infrățirea”, care însă nu s-a mai bucurat de același succes ca predecesora sa. În 1900, Moses Schwarzfeld scoate la București săptămânalul „Egalitatea”, organ publicistic, dar și cu preocupări statornice în direcția popularizării științelor. Dintre publicațiile bucureștene de la începutul secolului nostru amintim săptămânalul lui Iosif Petrianu, „Cronica Israelită” (1901), revista lunară „Zionul” (1911), hebdomadarul „Curierul Israelit” (1911) etc.

Un fenomen care se cere cu deosebire subliniat este proliferarea presei evreiești în orașele din provincie în care pulsa o puternică viață comunitară. Spicuim astfel: „Har Sinai”, revistă lunară editată la Turnu-Severin în 1894 mai întâi în idiș și în românește, iar mai târziu și în românește; tot la Turnu-Severin apăruse încă mai înainte (în 1886—87) revista iudeo-spaniolă „El Luzero de la Paciencia”, tipărită cu caractere latine; la Focșani, semnalăm în 1897 „Drepturile”, hebdomadar îngrijit de Botoșăneanu; la Ploiești, în 1898, „Vocea Sionului”, sub redacția lui Gold și Rosen; la Botoșani, în 1911, interesanta revistă lunară „Institutorul evreu”.

Se cuvine, în sfârșit, să fie relevat și faptul că, în 1901, în România a apărut, pentru un timp, organul evreilor din Bosnia, „Haalborada”, în limba ladino.

S. G.

Studiu despre marani

Ultima carte a rabinului Ioachim Prinz este un studiu asupra evreilor care sub constrângerea inchiziției, începând din secolul al XIV-lea au practicat iudaismul în taină. Urmașii lor au păstrat în memorie obiceiurile evreiești, transmise din generație în generație, deși sensul lor le-a devenit necunoscut.

Astfel, autorul descrie un obiect ciudat pe care l-a văzut într-un îndepărtat sat brazilian. Peretele de răsărit al unei colibe era ornat cu o tapiserie pe care era brodată o inscripție cu caractere pe care nimeni în sat nu le putea citi. Era un mizrah, o draperie care indica direcția Ierusalimului, către care trebuia să se întoarcă un evreu credincios, atunci când își face rugăciunea. O femeie din același sat își amintea că odată pe an tatăl ei își punea un șal alb cu dungi negre și citea cu evlavie dintr-o carte care ulterior s-a pierdut.

În cartea sa, rabinul Prinz arată că de fapt persecuțiile împotriva evreilor au precedat cu mult inchiziția spaniolă.

Primele legi anti-evreiești au fost promulgate de către vizigoți, care au cucerit Spania în secolul al V-lea. Ei au silit pe evrei să-și părăsească credința. Și în Persia mai multe comunități evreiești au fost convertite forțat, mulți dintre membrii lor continuând însă a practica în taină obiceiurile evreiești.

Mulți marani au crezut cu convingere în iminența venirii lui Mesia, ceea ce i-a determinat să accepte convertirea, în speranța că trimisul mult așteptat al lui Dumnezeu îi va izbăvi. Maranismul este considerat de unii erudiți ca un aspect specific al istoriei evreilor. Rabinul Prinz îl consideră un factor important a ceea ce poate fi numit „condiția evreiască”. Există azi în lume, mai ales în Spania, Portugalia și America latină mulți urmași ai acestor convertiți cu forța. Nu rare sînt cazurile când aceștia se întorc la credința străbună. De aceea maranismul — conchide rabinul Prinz — este încă o manifestare a voinței poporului de a supraviețui.

Sardis

Anticul oraș Sardis, menționat prima dată de către Eschil, a fost cîndva capitala regatului Lydia din Orientul Apropiat. Istoria lui este bogată în evenimente. Unul din cele mai importante orașe sub dinastia Mermaid, a cunoscut apogeul sub Cresus și apoi a pierit la mijlocul secolului al VI-lea înaintea erei noastre. Prin anii 215—213 î.e.n. orașul a fost distrus și apoi reclădit de către Antiochus al III-lea. Zeuxis, viceregele numit de acesta, a adus coloniști evrei din Mesopotamia pentru a repopula orașul. După transformarea regatului într-o provincie romană, Sardis a devenit capitala unui conventus (district).

În a doua jumătate a primului secol î.e.n., comunitatea evreiască avea o mare pondere în viața orașului. Aceasta se poate deduce dintr-un decret al prothectorului Lucius Antonius, datînd din anul 50 și menționat de Iosephus Flavius în „Antichități”, în care se confirmă că evreii au o adunare proprie care rezolvă neînțelegerile dintre ei. Îndeplinind ordinul lui Antonius ca să se precizeze drepturile și privilegiile evreilor în calitatea lor de cetățeni romani, orașul Sardis a emis un decret prin care li se asigura libertatea cultului și se luau măsuri pentru procurarea de alimente care să corespundă cerințelor lor rituale.

Cîțiva ani mai târziu, la începutul domniei împăratului Augustus, proconsulul Caius Norbanus Flaccus, la ordinul împăratului, a reînnoit privilegiile religioase ale evreilor din Sardis și le-a permis să trimită obolul lor la Ierusalim. După vastele dimensiuni ale sinagogii din acea perioadă se poate trage concluzia că comunitatea număra cîteva mii de credincioși. Într-adevăr, ruinele acestei sinagogi, descoperite în anul 1962, arată că lăcașul avea 120 metri lungime și 18 metri lățime. Amplasată pe strada principală a orașului, în spatele unui șir de prăvălii, dintre care unele aparținînd unor evrei (Iacob eforul sinagogii, Sabbatios, Samuel, Theokristos), construcția pare a fi fost destinată inițial unei bazine romane, dar a fost apoi cedată comunității evreiești. Pereții erau acoperiți cu inscripții, unele în ebraică, altele în grecește. Una dintre inscripțiile ebraice e scrisă în onoarea împăratului Lucius Verus, care a vizitat orașul în anul 166. Alte 80 de inscripții în limba greacă menționează pe donatori, dintre care mulți poartă numele de familie Aurelius. Construcția a fost renovată în anul 400 și apoi distrusă în anul 616. Este cea mai mare dintre cele mai vechi sinagogi. Sala de rugăciune avea un sanctuar la capătul dinspre apus și trei rânduri de bănci, probabil pentru notabili comunității. Au fost găsite și fragmente a 18 candelabre din marmură și bronz. Sanctuarul e împodobit cu un mozaic reprezentînd doi păuni. În apropierea sanctuarului se afla o masă mare de marmură, flancată de două perechi de lei, poate o aluzie la tribul lui Iehuda. Tot acolo se afla o inscripție a unui donator care se denumește „din tribul lui Leontii”. În partea de apus a construcției se află două camere, dintre care una a avut o instalație pentru apă (pentru mikva). În cealaltă se află o inscripție: „Binecuvîntat fie poporul”. Sala de rugăciune, îmbrăcată în marmură, putea cuprinde circa o mie de credincioși. Înfloritoarea comunitate care a existat odată în acest oraș a dispărut odată cu distrugerea lui, în anul 616. În locul lui se află azi ruinele satului Sart.

ANGELA GRINFELD

STIRI

TIPT

ANIVERSARE

La Londra a fost de curând marcată într-un cadru festiv împlinirea a 30 de ani de la înființarea, de către renumitul pictor Arthur Segal, a școlii de pictură expresionistă.

Arthur Segal s-a născut la Iași în anul 1875. El a studiat artele plastice mai întâi la academia din Berlin și apoi la München, devenind un membru marcant al grupului expresionist din Germania. În 1933 a emigrat în Spania iar în 1936, după izbucnirea războiului civil, s-a instalat la Londra, unde a trăit și a lucrat până la moarte, în anul 1944.

Lucrările sale nu s-au bucurat de la început de apreciere deosebită. Curând însă a devenit un pictor foarte prețuit. Operele sale se află actualmente expuse în numeroase muzee și colecții din întreaga lume, sint foarte bine cotate la licitații de artă și formează obiectul unor expoziții retrospective.

De remarcat că, din anul 1944 școala expresionistă de pictură de la Londra, înființată de Arthur Segal, este condusă de fiica acestuia, Marianne, și ea o pictoriță de mare talent.

VIZITA

În cadrul unei acțiuni inițiate în urmă cu câțiva ani de municipalitatea Berlinului occidental, un grup de foști locuitori evrei ai Berlinului, care în anii nazismului au părăsit orașul ca urmare a terorii rasiale, au dat curs invitației de a face o vizită pe meleagurile unde au trăit. Grupul, numărând peste 400 de persoane s-a bucurat de o primire călduroasă.

EXPOZIȚIE

La Paris va fi organizată la sfârșitul acestui an o mare expoziție cuprinzând cele mai reprezentative pinze ale lui Marc Chagall. În cadrul acestei expoziții publicul parizian va putea admira, printre altele, aproape 40 de tablouri până acum necunoscute ale celebrului pictor. Este vorba de picturile monumentale executate de Chagall în anii 1920 și 1921 pentru Teatrul Evreiesc din Moscova. Aceste tablouri au fost împrumutate organiza-

torilor francezi ai expoziției de direcțiunea Muzeului de artă Tretyakov din Moscova.

COLECȚIE

Editura Keter din Ierusalim, care publică Enciclopedia Iudaică (lucrare completată în fiecare an cu un nou volum), a inițiat actualmente editarea unei noi colecții pe teme de spiritualitate evreiască. Intitulată „Biblioteca populară iudaică”, amintita colecție apare sub îngrijirea lui Raphael Posner. Primele lucrări care au văzut lumina tiparului sint: „Marile sărbători” de Naphtali Winter, „Sinagoga” de Uri Kaploun, „Sărbători minore și moderne” de Priscilla Fishman, „Căsătoria” de Haim Schneid, „Întoarcerea la Sion” de Arie Rubinstein,

„Familia” de Haim Schneid și „Pesah” de Mordell Klein. Cărțile, avînd fiecare circa 120 de pagini, sint bogat ilustrate prin folosirea arhivei fotografice a Enciclopediei Iudaice.

IN MEMORIAM

La Londra a încetat din viață, în vîrstă de 75 de ani, Jacques O'Hana, fost președinte al eforiei celebrei sinagogi Evis Marks din capitala britanică și președinte al secției engleze a Federației mondiale sefarde.

ALEGERE

„Centro Israelito de Portugal” a ales ca președinte pe dr. Joana Sequerra-Amram. Este pentru prima dată în istoria obștei din Portugalia cînd o femeie ocupă o asemenea funcție. D-na Amram este medic, mama a trei copii și soția cunoscutului cardiolog, el însuși membru al consiliului de conducere a comunității evreiești din Lisabona.

NUMIRE

Papa Paul al VI-lea a numit ca membru al Academiei Pontificale de științe pe savanta Rita Levi Montalcini. Aceasta este director al laboratorului de biologie celulară a Consiliului național de cercetări din Roma și, totodată, profesoară de biologie la universitatea St. Louis din statul Missouri (SUA).

RESPONSE

Recent au văzut lumina tiparului la Ierusalim, sub îngrijirea rabinului I. D. Feld, responsele rabinului David Oppenheim, care a trăit între anii 1644 și 1736 și a păstorit mulți ani obștea din Praga. Vestita bibliotecă a eruditului talmudist se află, încă din anul 1829, la Oxford, constituind o parte importantă a secției ebraice a Bibliotecii bodleiane.

Rabinul Oppenheim, un mare cunoscător al Halahei, era și un scriitor ebraic talentat. El a scris numeroase response. Volumul de response de curînd editat prezintă o sursă de informații interesante despre viața religioasă și despre condițiile sociale ale obștei, de la începutul secolului al XVIII-lea.

JUBILEU

Comunitatea din Adelaide (Australia) a sărbătorit 125 de ani de la înființare. Această comunitate este cea mai veche obște evreiască de pe continentul australian. Remarcăm că actualmente numărul comunităților din Australia este de 19.

LONGEVITATE

Cel mai în vîrstă cetățean al Canadei este David Cohen, care a împlinit în vara aceasta 118 ani. Cohen a emigrat din Europa în Canada în preajma celui de-al doilea război mondial. El este și actualmente activ în viața obștei sale colaborînd la publicații idiș. Cohen vorbește curent șase limbi.

SENTINȚĂ

În fața Tribunalului din Hamburg a compărut fostul comandant al gestapoului din Varșovia, Ludwig Hahn. Hahn a fost unul dintre principalii organizatori ai transportării evreilor din ghetoul varșovian spre lagărul de exterminare de la Treblinka. El a condus, de asemenea, represuniile ce au urmat răscoalei ghetoului. Pentru crimele comise, Hahn a fost condamnat la 20 de ani închisoare. Într-un proces anterior, desfășurat la Dortmund, el fusese condamnat la 12 ani închisoare pentru torturile patronate la temnița Pawiak din Varșovia.

MONOGRAFIE

În editura Klincksieck din Marsilia a apărut monografia profesorului Andre Dumas consacrată sinagogii

din Cavillon. Lăcașul de rugăciune din Cavillon, de o mare frumusețe arhitectonică, are o vechime de peste 350 de ani. Descrierea și istoricul acestei sinagogi sint însoțite, în lucrarea publicată de profesorul Dumoulin, de o cronică a comunității din această mică localitate a midi-ului francez, comunitate a cărei existență e atestată documentar încă din anul 500 al erei noastre.

STATISTICA

Conform unor date statistice publicate de curînd, obștea evreiască din Jamaica numără actualmente 720 de persoane. Membrii comunității sint în cea mai mare parte de rit sefard. Pe insulă funcționează trei sinagogi.

REEDITARE

La Hamburg a apărut, într-o nouă ediție germană, lu-

crarea cunoscutului istoric și filozof Max Weber „Iudaismul antic”. Deși neterminată (autorul a murit în timp ce lucra la definitivarea ei) această carte se înscrie printre cele mai profunde studii pe tema amintită. „Iudaismul și antichitatea” se află la cea de-a treia reeditare. Noua ediție se constituie ca un omagiu postum, adus la împlinirea a 100 de ani de la nașterea autorului.

HOTĂRIRILE HALAHEI

În cadrul lucrărilor de inventariere și compilare a tot ceea ce s-a scris în domeniul Halahei (legiuirea religioasă mozaică) în perioada gaonilor — lucrări ce se desfășoară sub auspiciile Institutului Weizmann din Rehovot — au fost adunate, pînă acum, aproape 700 000 de hotărîri.

Potrivit unor calcule ale specialiștilor Institutului, pentru înregistrarea integrală a materialului va fi nevoie de minimum 15 ani și de folosirea celor mai moderne metode de inventariere și compilare.

AMINTIRE

O stradă din cartierul rezidențial Wroden al capitalei suedeze Stockholm, a primit de curînd, din inițiativa municipalității, numele Annei Frank, în amintirea fetei-martir de la Amsterdam, exterminată împreună cu cei mai mulți dintre membrii familiei sale, de către naști.

EXPONATE

Muzeul evreiesc din Buenos Aires a organizat o expoziție cu tema „Rolul evreilor sefarzi în răspîndirea

culturii spaniole”. La organizarea acestei expoziții au contribuit cu exponate muzee din Olanda, Spania și Anglia.

Printre marile număr de tipărituri expuse pot fi văzute cărți de rugăciune sefarde — unele cu frumoase ornamente — provenind din diferite țări și diverse perioade, începînd cu Mahzorul de la Worms, editat în anul 1272, și pînă la ultimele cărți sefarde de rugăciune, recent ieșite de sub tipar.

MENORA

La British Muzeum se află un vas de argilă, provenind din vechea Mesopotamie, căruia i se atribuie o vechime de peste 3 000 de ani. Pe acest vas, foarte bine conservat, se află gravată o menora.

PELERINAJ

Comunitățile din localitățile Weiden și Coltz (Republica Federală Germania), au organizat un pelerinaj la fostul lagăr de exterminare Flossenbürg. În drum, au fost vizitate ruinele sinagogii din Floss, unul din cele mai vechi lăcașuri de rugăciune din Germania, incendiată de naști în anul 1938.

Un serviciu divin a fost oficiat în memoria victimelor holocaustului.

SIDURIM

În editura Jewish History Publications a apărut un album intitulat „Sidurim de-a lungul veacurilor”. Albumul cuprinde facsimile excelent reproduse ale unor vechi cărți de rugăciune evreiești. Reproduserile sint însoțite de o documentată incursiune în istoria editării sidurimilor.

OBȘTE

Comunitatea din Florența numără actualmente 1500 de membri. Sinagoga este o clădire monumentală. În apropierea ei se află școala obștei, care poartă numele eruditului Cassuto.

VERSIUNE

În Editions des Presses Universitaires de France a apărut cartea „A cunoaște Biblia”, versiune prescurtată a lucrării în patru volume, cu același titlu, aparținînd lui Yehezkel Kaufmann. Lucrarea, al cărei original a fost scris în ebraică, aduce o remarcabilă exegeză atît prin virtuțile sale analitice cît și prin înalta sa ținută din punct de vedere al științei istorice. Kaufmann, personalitate remarcabilă a gândirii ebraice reprezintă o viață dinamică dedicată Bibliei, subliniind sugestiv impactul ei asupra civilizațiilor.

CEREMONIE

O ceremonie a marcat împlinirea a 70 de ani de la inaugurarea sinagogii din Düsseldorf (R.F.G.). Sinagoga a fost centrul religios al unei comunități care număra în 1936 peste 5 000 de membri și care actualmente este de numai 85 de persoane.

יעקב און עשו

פון רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן

צייטישן פונעם

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

★ דערשיינט צוויי מאל אין חודש 15.11.1974 בוקארעשט ★

דער רב הכולל שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן האָבן זיך צוריקגעקערט אין לאַנד

כולל שליט"א האָט זיך באטייליקט און די ארבעטן פון אנטפונגן דאָס פון ביה התפוצות, וועמענס פּרעזידענט ער איז, ער איז געווען דער גאסט פון דער צענטראל־שיל פון תל־אביב, וואו ער האָט געהאַלטן אַ דרשה, לכבוד שבת פ' חיי־שרה (פּערט נאוועמבער) און זיך באגעגנט מיט פּרעזידענט־קייטן פונעם רעליגיעזן און עפנטלעכן לעבן.

אויפן פלייפּעל פון בוקארעשט־אַטאָפּען האָבן זיי אָפּגעוואָרט: הרב יצחק מאיר מארילוס שליט"א, פּרעזידענט־קייט פון דער פּעדראַציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע, דינאַל סענאַל, פּרעזידענט און מאַרטינ בעלוש, וויצע־פּרעזידענט פון דער בוקארעשטער יידישער קהילה, גבאים פון שילן און בעלי־בתימ'.

דער באזוך אין ישראל פון רב הכולל שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן

אויף דער טעמע: „דאָס היינטיקע יידנטום אין רומעניע“, די רעדע איז אויסגעהערט געוואָרן פון אַ צאלרייכער עולם מיט גרויס אינטערעס, אין זיין האַנקוואָרט האָט דער גענעראַל־סעקרעטאַר פונעם ראַט, ה' אַרז' אַפּערט, געלויבט די פּרעזידענט־קייט און זיין פּרובּלעמאַטישע קייט פון אונדזער גייסטיקן מנהיג.

שבת פ' חיי־שרה, דעם 17טן נאוועמבער, אויף דער איינלאַדונג פון דער איינפירונג פון דער גרויסער שול פון תל־אביב האָט דער רב הכולל שליט"א געהאַלטן אַ דרשה, וואָס איז געווען אויף אַ הויכן ניוואַ. דורכגעדינגען פון יידישער קול, טור, סע איז אַנוועזנט געווען אַ גרויסער עולם, וואָס האָט זיך צוגעהערט מיט גייגער צו די שיינע דברי תורה.

דער גאסט איז באַגריינט געוואָרן דורכן רב הראשי פון תל אביב, הרב יצחק יודיה פּרנ' קל, אונטער־פּרעזידענט־קייט די פּאַרדינסטן פון דאָס הכולל לגבי דעם היינטיקן יידנטום און דאָס באַזונדערע אַרעט וואָס ער האָט זיך דערוואַרפן אין דער יידישער געשיכטע. ה' צערוני, דער פּרעזידענט פון דער גרויסער שיל, האָט געגעבן אַ קידוש לכבוד דעם רב הכולל די חשבוּע געסט, די רוזן, באַגריינט־קייט דאָס צווייטע מאל, דער שטעלפּאַר־טערטער פון ראש העיר פון תל־אביב האָבן גע' געבן אַ מסיבה לכבוד דער רבנית און דעם רב הכולל שליט"א, צווישן די פּאַרבעטענע און גע' ווענע אַנוועזנט דער ראש העיר, ה' להט, און זאָרע פּרעזידענט־קייט פון עפּנטלעכן לעבן.

איראָפּעאַישע רבנים־קאָנפּערענץ

פּאַרטראַג אויף דערטעמע, דאָס פּאַרזיכערן דעם המשך פון די יידישע קהילות, דער פּאַרטראַג איז נאַכגעפּאַלט געוואָרן מיט אַ באַזונדערן אינטערעסן־פּונקטן די טיילנעמער־וועלכע האָבן וואָרעם באַגריינט דעם רב הכולל שליט"א.

אויף דער אקאדעמיע פאר יידישער וויסנשאפט פון אמסטערדאַם

די פּאַרטייטער פון האַלענדישן יידנטום, ווי אויך אַ צאלרייכער עולם האָבן אויפגענומען מיט באַזונדערן האַרעמקייט דעם חשבון גאסט.

דעם 10טן נאוועמבער די האָבן זיך צוריעג' קערט אין לאַנד, נאָך אַ רייזע אין אויסלאַנד, דער רב הכולל שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן. במסד אַט דער רייזע האָט זיך דער רב הכולל שליט"א באטייליקט אין דער קאָנפּערענץ פון דין איראָפּעאַישע רבנים, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין קנאַע (בעלגיע). נאָכן פּאַרענדיקן די ארבעט פון דער קאָנפּערענץ האָט דער רב הכולל שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן באַזוכט האַלאַנד און האָט געהאַלטן רעדעס אין אמ' סטערדאַם, אין ראם פון דער „אַקאַדעמיע אָף יאָדענדאַאַס“.

צווישן 29טן אקטאָבער — 10טן נאוועמבער האָט דער רב הכולל שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן געוויילט אין מדינת ישראל, דער רב ה'.

בעת זיין באזוך אין ישראל, האָט דער רב ה' כולל שליט"א געהאַט אַן איבערגעלאַדענעם פּראָגראַם, פון העלפן מיר נעמען אַרויס עטלעכע מאַמענטן.

דעם 30טן אקטאָבער האָט ער זיך באטייליקט, אין תל־אביב אין דער זיצונג פונעם אַנטפירונג־ראַט פון בית התפוצות, דעם 31טן אקטאָבער האָט ער זיך באגעגנט מיטן פּרעזידענט פון ירושלים וועלט־קאָנגרעס, ד"ר נחום גאַדאָמאַן, סע זענען באַהאַנדלט גע' וואָרן פּראַבלעמען אין שייכות מיט דער קאַר פּרענץ פון אַט דער אַרגאַנאַציע, וואָס וועט פּאַרקומען אין אַנהויב פונעם 1975.

דעם 6טן נאוועמבער איז דער רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן שליט"א, דער פּרעזידענט פון דער פּעדראַציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע, אויפגענומען געוואָרן אויף אַן אוידיענץ דורכן פּרעזידענט פון מדינת ישראל, פּראָפ' אַפּרוד 1974.

די אונטעררעדונג איז פּאַרגעקומען אין אַ האַרציקער שטימונג, אין זעלביקן טאָג, אונטעררעדונג צווישן רב הכולל שליט"א און ה' יצחק רפאל, פּרעזידענט מיניסטער פון מדינת ישראל, אין אַ פּריינדלעכער שטימונג זענען דיסקוטירט געוואָרן דערלי געזע פּראַבלעמען פון געמיינזאַמען אינטערעס, ענטפערדיק אויף דער איינלאַדונג וואָס ער האָט באַקומען מצד דער מועצת פּועלי תל־אביב, האָט דער רב הכולל שליט"א געהאַלטן אַ פּאַר־טראַג דעם 8טן נאוועמבער, אין זאָל בית־ברנר,

איראָפּעאַישע רבנים־קאָנפּערענץ

אין יער ראם פון דער איראָפּעאַישער רבנים־קאָנפּערענץ, וואָס איז פּאַרגעקומען אין קנאַע (בעלגיע) די 29טן — 30טן אקטאָבער 1974, האָט דער רב הכולל שליט"א געהאַלטן אַ

אויף דער אקאדעמיע פאר יידישער וויסנשאפט פון אמסטערדאַם

ענטפערדיק אויף דער איינלאַדונג פון דער אקאדעמיע פאר יידישער וויסנשאפט, האָט דער רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן שליט"א געהאַלטן אַ פּאַרטראַג דעם 29טן אקטאָבער 1974 אין אמ' סטערדאַם, וועגן „אַספּעקטן פון היינטיקן יידישן לעבן“.

קול... זייער וואָפּן איז די איר־דעע פון יוסף און שלום, זייער פּאַזיציע איז די פון זיך איינפאַרשטיקן.

די גאַנצע שפּעטערדיקע אנט־וויקלונג פון דעם וואָס דאָס חומש דערציילט וועט אונדו באַווייזן אַז קיין מאל וועט עס נישט געלינגען פאַר דער שווערד פון עטון צו דערשטיקן דאָס קול פון יעקבן. קיין מאל וועט עס פּאַזיציע פון דער מאַכט נישט זיין ביכולת א' רויפּצווינגען. זייער לעבנס־שטייגער, פאַר די פעלקער פון דער וועלט וואָס הערן זיך צו צום קול פון דער פּאַרשטענ־לעכטייט.

יעקב און עשו

יעקב און עשו זיינע נאכפאלגער שטעלן מיט זיך סאך דאס

יעקבס לייטער

ויהלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי א' עולים ויורדים בו (בראשית כז—28) און עס האָט זיך אים געחלומט אַז אַ לייטער שטייט אויף דער ערד, און דער שפיץ גרייט ביזן הימל, און מלאכים פון גאס גייען אַרויף און נידערן אַראָפּ.

ויעא יעקב... און יעקב איז אַרויסגעגאַנגען, און הייבט זיך אָן דער ערשטער טאָג פון דער דאָזיקער סדרה, יעקב איז א' רויסענאַנגען פונעם הויז פון זיינע עלטערן און זיך געלאָזט גיין אויפן דרך החיים, אויפן וועג פונעם לעבן. אַט דער יונגע־מאַן וואָס איז נאָר וואָס אַרויס פון דעם בית־המדרש פון שם ועבר, דער יושב אהלים, וואָס איז געזעסן און געצעלט און געלערנט, הייבט אָן זיך אַנצושטויסן אין דער רוייער וויקלעקעקייט פונעם לעבן, דאָס ספר איז טאקע זייער שוין און אויסמונטערנדיק אבער די שווער מיט וועלכער עשו ורודט און ווייסט גייסט פון קיין רחמנות, אין בלייבט נישט איבער קיין אנדערער אויסוועג אַפּאַר יונגעמאַן וועט קייט צו אַנטוילפן אין אַנדערע געגנטן, זיי האָבן זיך געקריגט — זאָגט דער איד — די שטייגער־האַבן זיך און זיינעם מאַמענט גע' קריגט צווישן זיך, וועדער איר נער פון זיי האָט געוואָלט אַז אויף אים זאָל זיך אַפּווען אַט דער קאַפּ וואָס איז דעם פּויל, יע' דער איינער נאַטור־עלעמענט האָט מיט עפעס געוואָלט א' גרויסעלפּען אַז דער וואָס ווערט גערודט דורך זיין ברודער זאָל זיך קענען אויסרוען, אוי אַרום צו רענעבאליטירן די געטלעכע בריאה, וואָס דער מענטש האָט זי געקענט פאַר' שווערן, עס האָבן זיך דעמאַלט פּאַראַייניקט אלע שטייגער אין איין איינציקן, כדי צו רעאליזירן דאָס, וואָס דער וואָס רופט זיך און דער באשאפונג, איז גישט געווען ביכולת, יעקבס קאַפּ האָט זיך אַיגענדוט אויף אַט דעם שטייגן, דער סימבאל פון דעם אהדות היצירה.

ויהלום, און יעקב האָט גע' הלומט... איידער ער שטעלט זיך אַפּען די שווער־קייט פון נעם לעבן, שטעלט זיך פאַר פאַרווירטן פון די אבות דער הלום, וואָס סימבאליזירט א' וועלכע פּאַרטייטער פון דער רב הכולל שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן באַזוכט האַלאַנד און האָט געהאַלטן רעדעס אין אמ' סטערדאַם, אין ראם פון דער „אַקאַדעמיע אָף יאָדענדאַאַס“.

הקול קול יעקב והדים ידו עשו (בראשית כז—28), דאָס קול איז דאָס קול פון יעקב, אבער די הענט זענען די הענט פון עשו.

יצחק אבינו און די מוטער רבקה האבן אין זייער היים די מעלות פון אברהמיטישן גע' צעלט, דער צווייטער פון די אבות היט אויף מיט זארג די גייסטיקע ורושה וואָס עס האָט אים איבערגעלאָזט זיין גרוי' סער פּאַטער, זיין לעבן איז א' רואיקס און לויטערס, ווייל אים איז איבערגעבליבן פון זיין בלוזי א סאָרעזעצער פון אַן א' מנה וואָס זיין פּאַרגייער האָט דערוואָרפן דורך שווער גי' טיקע געראַנגעלישן. נאָכן די נאַמישן אַברחה איז געקומען דער סטאַטישער יצחק.

די ברונעס' וואָס עס האָט גענראַנגט אַברחה, ווערן פאַר פּאַרפאַלען פון דער שגאה מצד די פּלשטיים, „עשק און סטנה“.

רוביב און האָס פּראַוואַל פאַר שטאַפן די געבענטשטע כּוּר דעקט דער עשטער מאַנאַטע־איסט, יצחק ארבעט מיט פּלייס כדי „וועדער אויפגעשטאַפן די ברונעס“ כדי גייסט צו דערלאָזן אַז די קהילה איז שגאה זאָל אַפּשטעלן דעם שטראָם פון גוט' קייט, וואָס זיין פּאַטער האָט פּונאַנדערגעלאָזט צווישן די מענטשן.

דאָס וואָס סע געלינגט אים אויפצוטון אין דער ברייטער געזעלשאַפט, צווישן וועלכער ער לעבט, קאַן ער אַבער נישט רעאליזירן אין זיין אייגענער היים, „עשק און סטנה“ און רוב און קריגעריי, וואָס און קנאה מאַכט זיך א וועג אין האַרץ פון זיין וועג עשה, וועלכער ווערט א בלוטי־שנאָ פאַר זיין ברודער יעקב.

די כאַראַקטעריזירונג, וואָס די פּוסקים פון דער סדרה גיבן פאַר די צוויי ברידער, איז אַ בפריושע אַפּוויקענונג פאַר אלע האַרטיסטישע טעאַרעס, אוי א וואָס וואָלטן געזען גענויגט איינער־טיילן די מענטשן לויט דעם בילד וואָס ריינט אין זייערע אַזערן, יעקב און זענען קינדער פון זעלבליקע על' שרען, האָבן באַקומען די ערלי ביקע דערציאונג און טראַץ דעם שטעלן זי מיט זיך פאַר צוויי קעגנזעצטע נאַטורן. עשו איז דער טיפּ וואָס איז א' דורכגעדינגען מיט האוּת און שוואַכקייט, אַן ענאַאָסט און בלוטיקער, ברטאַל און איינ־געלויבט בלוזי אין זיין שווער, יעקב שטעלט פאַר דעם „אַש תם“, א גאַנצן מענטש, פול מיט מעלות און הערט זיך צו די זענען פון דער ע' טיק.

דער אלטער יצחק האָט שוין א שוואַכע ראַייה, אבער דאָס שטערט אים נישט צו האָבן אן אינערלעכע שטאַרקע וויזיע, מיט געציילטע ווערטער אבער דאָן סוגעשטיווע דעפינירע ער אַט די צוויי זיין, „דאָס קול איז דעם קול פון יעקבן אבער די הענט זענען די הענט פון עשו“.

עשו און אלע זיינע נאכפאלג' גער פאַרלאָזן זיך נאָר אויף דעם כּוּה פון דער פּוּסט, זיי זענען די אַנעגענער פון דער

דער רב הכולל שליט"א בעת זיין געשרען מיטן רעליגיעזן יידנטום, ווי 110 מדינות ישראל, ה' יצחק רפאל

ערב הונדערט יאר יידיש טעאטער

(א קאפיטל געשיכטע)

מיר דרוקן דא איבער, מיט אונזער אויסלייג, דאס ארטיקל וואס א. גאלדפארן האט פאר-
עפנטלעכט אין דער ערשטער יידישער טעגלעכער צייטונג "יידישער טעגלעכער" וואס איז דער-
שיינט אין בוקארעסט, אין נומער 345 פון 1011 יולי און אין 1012 יולי 1878:

אינסעראט

דאָס יידישע שפּיטאַל אין בוקאַרעשט

אַבער געשטע רייס מיר נישט אויף דאָס מויל
(די צוויי שטובות).

הער רעדאקטאָר! צו באַרירן די פּראַגע פון
דעם יידישן שפּיטאַל אין בוקאַרעשט איז דאָ
פיל ייִער פּיל צו רעדן, און עטלע איז געווען
וואָס האָט ביז יעצט געשוויגן, נאָר יעצט בלייב
דער געלעגנהייט וואָס ווייטער העט שטיין קענען
מיר שוין נישט שווייגן און מיר מוין אַרויס מיט
דעם אמת. ווער עס וויל אַ באַגריף האָבן פון דעם
אַרעמען קראַנקן-פּאַראַיין דאַרף עס נאָר וויסן
אַז אין אַזאָ גרויסער שטאָט ווי בוקאַרעשט איז
דאָ אַ שפּיטאַל פון אַפּטער 25 בעטלעך, און
די שווייג — — —

אַינז לאָזן מענטשן פון פרעמדע שטעט און
פרעמדע מדינות אַרטיקל ווי גרויס די מצוה
קען זיין און נאָר 25 קראַנקע מוין מען ראַטעווען
און די איבעריקע אַפּטער 2500 קראַנקע מעגן
טאַקע קרענקען, לויטען פאַר הונדער און
שטאַרבן. — דאָס לייגן שפּיטאַלן, אומ-
שטיינע געזאַגט, קען אפילו אויך נישט אויס-
געהאַלטן ווערן. אין יעדן מאָגאַט אוי געשטאַנען
מיזאַל עס צומאַכן ווייל עס איז נישט געווען קיין
קוועלע פון וואַנען דאָס צו דערהאַלטן — אין
שווייג ווידער, ווער דער גבאי איז וואָס ער
פאַרוואַלטעט דאָרט, ווער זענען די מענטשן
וואָס זאַרען וועגן דעם? איז דער הירץ: עס זענען
דאָ אַ סך מענטשן וואָס זאַרען און דערפאַר
זאָרגט קיינער נישט! — איין און איינציקער
זייערער קאַפּ איז געווען וואָס האָט זיך וויר-
קלעך איינשטעלערט פאַר די עטלעכע אַרעמע
קראַנקע, באַהט אַן איינזעלעס און פונעם גאַנצן
האַרץ מיט יושר און געווען קאַפיטאַן ניימאַר,
נאָט מעג אים בנענטשן אַזוי און ערליכן רעדליכן
פיינטע מענטשן. ער איינער האָט געטאַן מער
וויפּאָ אַ סך אַנדערע. און איך בין געקומען נאָך
בוקאַרעשט מיט אַ טעאָטער האָט הער קאַפיטאַן
ניימאַן מיר פאַרגעלייגט איד זאָל געבן אַ פאַר-
שטעלונג און די איינזעלע זאָל גיין אויפן שפּיר-
טאַל. הער ניימאַן האָט מיר פאַרגעשלאָגן פאַר
מי 200 פּראַנקס. איד האָב אים געבעטענעס אַן
וועגן אַ אויטעלעכע צוועק גיין און פונעם אַן
און עס גיין געלט. און פון דעמאָלט אַן האָב
איד מיר געמאַכט צום זאַך און וויפּאָ איד וועל
זיין אין בוקאַרעשט זאָל איד געבן איין גראַטיס
פאַרשטעלונג אום ווייטער און איין פאַרשטע-
לונג אום ווערער שפּיטאַל — איד האָב
געהאַלטן — מיר זינדיקע מענטשן האָבן אין זיך
א גרויסן קלער (ער הייסט געאַיאָמוס) מיר
האַבן זיך בעסער ליב ווי דעם פרעמדן, און אַן
איינער וועט איד וועלן זאָגן אַז ער האָט דעם
פריינד אויף ליב ווי זיך אליין מענט איר אים
שטאַרק נישט גלייבן, און און איך לאָזשן פון די
פאַראַיניקע וועט זיין טויונט מעל אויסגעשריבן
מיט גאַלדענע כּוּנסטשאַבן, "אהבת לרעך כמוך"
— פון דעסט וועט שטאַט שאַט נישט און איין ברויער
זאָל זיין דעם אַנדערן אַן שוואַן אויפן לעבן און
זאָל אים טון די גרעסטע רעות, און איינער שטעלט
זיך אַ מאַל יאָ אַרויס זאָר דעם מילדן מענטשן
און זאָר וועגן לוקסוס זאָר, וואָס אים מאַכט
פאַרגעניגן אַבער נישט געניס צו העלפּן. —

(שלוס פּאַלגאָס אין צווייטן נומער)

אַז אַרבעטער פּעקלערל האָט אויך דאָ
אַנגעכאַפט ביים האַרצן די לאַנג פונעם יידישן
שפּיטאַל און ער האָט געמאַכט אַ פאַר טויזנט
פּראַנקס און האָט געמאַכט אַ יידישער אַרדנט-
לעכער אַקטיוויס און גאַרשן, און אַן
איד שווייג — — — דערפאַר איז און מען גיט
און אַונטן וועגן אַ אויטעלעכע צוועק מוין מען
גיין מיט בילעטן און גאַוואַרן דעם בילעט. און
איד האָב די גראַטיס פאַרשטעלונג דעם ווייטער
געבען וועגן יידישן שפּיטאַל האָט זיך אַפילו
אין מענטשן נישט געירט און דעם אַרט מיט
געוואַלד זיך משריה זיין צו פאַרטיילן בילעטן —
מיזאַל זיך נאָר פאַרלאָזט אויף דער קייניגער
איינזעלע פון דעם אַונטן. וויפּאָ געלט עס אַן
געווען און וואָס מיזאַל מיט דעם געלט שפּאַן
און ווער זענען געווען די מענטשן וויסן איד ער
היום נישט. אבי איד האָב מיר געטאַן מיט אַן
און שווייג! — דאָס ווער זענען וועלדער גע-
קומען מענטשן צו מיר איד זאָל געבן אַ פאַר-
שטעלונג וועגן שפּיטאַל, האָב איד געגעבן איין
וואָלט געבן 500 פּראַנקס און איד האָב נישט

די קינדער נישט געווען קיין עול, נאָר אַדרבה,
זיי זענען געווען אַ פרייַד, אַ שטאַלץ, די גרעסטע
פרייַד און שטאַלץ אין זייער לעבן, דאָס איז גע-
ווען דאָס טייערסטע ביי זיי אין הויף, די קרוין
וואָס איז געווען באַצירט מיט ניוו איינלעכע
נער — ווי עס פלעגט זיך אַפּט אויסדריקן די
מוטער.

שטעלט איך נאָר פאַר אַט די משפּחה, פריי-
טיק צו אַכטס, אַרום מיט ביי דער שבתדיקער
טעודה... פּרוואַנט איך שטאַט בילד פון אַ
פּסחדיקער סדר-נאַכט, אַ טעודה אין דער סוכה
פון ר' אַרעלען, מיט אלע זיינע ניוו קינדער,
זוכן ייִגלעך און צוויי מידעלעך, אַרום טיש,
וואָס איז באלוינט פון די ליכט אין די מעשענע
ליכטער — לעף ליכט כּנגד די לעף שטוב
פון דער שטוב — אויף וועלכן, אויבאַן שטייען
די הלוח געשענען פון דער מאַמעס טענט, די
זמירות, די שבתדיקע זמירות, וואָס האָבן אַפּט
הילכט פון אַט דעם משפּחה-קעגן קלינגען מיר
נאָר היינט אין זיך, וואָס יאָר, אַט יענע אַפּטיקע מוין
קאַלישע טענער.

ניין, זי איז נישט געווען צו רחובותדיק די
וואוינונג פון ר' אַרעלען. אין גאַנצען דריי
צימערן, פּלוס די זומער-קוין אין הויף, וואָס איז
אויך פאַרוואַלטעט געוואָרן און אַ צימער צום
וואוינען, וואָס האָבן זיי זיך זאַמיסטע? הרבונג
של גולם, וואָס האָבן געהאַט פּלאַץ אויף מיר
בעטן, פאַר אויף פיל קינדער? אַנטשטאַט טאַפּאַר
גראַטיס פּרטים וועל איד ליבער דערמאָנען?
מירמאָ פון דער גמאַל: כּל החימוץ הוזהר, וואָס
אַפּוּתא דספּיראַ שכיבן (סנהדרין ז). ווען די
ליכטשאַפּט איז געווען שטאַרק, האָבן מיר מידע
געהאַט פּלאַץ אויף אַן אַטאַך פון אַ שווערד.
ווען מע האָט זיך נישט ליב, געפּינט מען זיך
נישט קיין אַט אפילו נישט אַן אַ בעט פון ר'
זעכטיק אַלץ... אַבער איד דער משפּחה פון ר'
אַרעלען איז די ליכטשאַפּט, צווישן די עלטערן
און די קינדער, די ליכטשאַפּט צווישן די ברידער
און געווען אַן אַרמאָניש נאַטירלעכע, וואָס דאָס
גראַז און די בלומען איז פּעלד אין פּרילינג, אַן
דער שניי הינטער.

ווי יעקב, אַנגעקלעבט דער בכור, ווי פּרץ, דער
צווייטער, ווי די פאַר אים, און אויך ווי די אלע
וואָס האָבן געזען דאָס טאַגליכע נאָך אים, האָט
ראָבין זיך אויסגעלעבט די סודות פונעם אַלף-
בית און דערנאָך תורה שבתכּת ובעל-פה פון
זיין פּאַטער, דער פּריווילעגירטער איז אויך געווען
זייער גייסטיקער פּאַטער, און די בלויע פּוּל-
שמוחה פון די פּרילינג, און די זאַלנע שטורמי-
שע ווינטער-זאָנען האָט ר' אַרעלען זיך באַפּרייט
פון זיין טאַגטעגלעכער אַרעוועניע און זיך געווינדן
מעס דער מי פון לערנען די הייליקע תורה, מיט
זיינע אייגענע זין און מיט נאָר צוויי-דריי שכינים
קינדער, צוואַנעץ האָבן זיי איינגעדרינגען, טריט
נאָך טריט, אין דעם סודותדיקן אַנווירטער פון
די אבות, און דער אַמנה און פון דעם בחורן.
פון אים און פון דער האָבן זיי זיך דערוואַרן
דאָס פאַרוויסענדיקייט, און שטרייבן צוהעכערען
מדינות, דאָס אפילו פאַרן זיינעמען זיך פאַר
די איינעלע אידעאלן, וואָס האָט אַנגעזייכנט
אויף שפּעטער די עקזיסטענץ פון יעדן איינעם
אויף זיין אָפּן, אַבער אין תּוֹך גענומען פאַר דעם
זעלבליק ציל.

ווייל, דאָס לעבן איז דאָך אויך געאַרדנט און
סך קומט אַ צייט ווען, ווי די פּיגל אונטערן
הימל, באַקומען די קינדער פּיגל און פּילן די
נויטונדיקייט אַרויסצופּליצן אין דער וועלט.
אויף איז אין יעדער משפּחה און אויך אין דער,
וועגן וועלכער איד פּרוואַד אַז צו ערשליין, זי
איז נישט געווען קיין אויסגאַנג. עס ערשט
געווען יעקב, דערנאָך איז געווען פּרץ און אין
א שיינעם טאַג איז געקומען די יריע אויך אויף
ראַובנען. מיר יעדן אַרט וואָס איז געבליבן ליי-
דיק ביים טיש, זענען די עלטערן, כּמרט פון דער
מוטער, געוואָרן שווערער... נאָר אויף איז שוין
דאָס לעבן געלאָזט פונעם רבונג-ש'עול און
די דערפאַונג לעבט אַונדע, און מיר זאָלן עס
אַנעמען באַהבּה.

וואָס וועלען נויטיק געווען פאַר אַן לאַנג ליד
אַרומצוגעבן און צו גלידערן דעם לעבנס-
פון יעדן איינעם פון די ניוו, דאָס ליד וואָלט
געווען צו לאַנג אויך ווען עס וואָלט געפּרוואַנט
כולל זיין די געשיכטע אפילו אין איינעם, פון
ראַובנען, איד האָב נישט בודע דאָס עס ווען
איצט, דעריבער וועל איד זיך באַגינגן צו זאָגן
אַז די בלויע ביר-שמוחה, די זאַלנע שטורמי-
שע ווינטערדיקע נעכט, די זמירות פון לבבד
שבת, די פּסחדיקע סדרים און די טעוודות אין
סוכה — אַלץ האָט זיך צונויפּגעטאַן אין דער
נשמה פון ר' אַרעלען ווען, אַנצייכענדיק דעם
גאַנצן ליד פון זיין לעבן, פון אַט דעם צווייט-
גוס האָט אויפגעפאַרצט נאָר איין מענטש, וואָס
פאַרדינט מיט רעכט אַז דעם זאַמען, דער פּוּר-
סטער און כּבוירדיקסטער וואָס איז נאָר מעג-
לעך.

היקטאָר רוט

ר א ת ו ב נ

איך האָב אים ווידער באַגעגנט נאָך עטלעכע
יאָר בעת איד האָב געמאַכט אַ רייזע, זינט און
זייט לעצטער באַגעגעניש זענען אַדורך מער
ווי דרייסיק יאָר — און אַנדערס מאל איז עס
כמעט אַ לעבן פון אַ מענטש — אַבער די גע-
לעגנהייט ביי וועלכער מיר האָבן זיך ווידערגע-
זען איז בכלל נישט געווען גינסטיק פאַר אויף
בילעטערן זכּרונות אַמאַל: דער גורל האָט
געוואָלט אַז נאָך אויף פּיל צייט נישט זען זיך,
ווען מיר האָבן גאַרנישט געוואוסט איינער פון
נעם אַנדערן, זאָלן מיר זיך באַגעגענען אויף אַ
בית-העלמים פאַרן פּוּרשן קבר פון איינעם פון
זיינע ברודער, די הייסע זון, פונעם הייליקן
לאַנד, האָט פאַרפלייצט מיט אַ פּיערעמבול, אירע
שטראַלן, אַגעשפּיגלטע אויף די מצבות, האָבן
אויסגעזען ווי אַ ווייטער בליק און דער גאַנצער
בית-העלמים גופא ווי אַ ריוויקער און אומעלדע-
כער ווייגעשריי... ניין, דאָס איז נישט געווען,
נישט דאָס אַרט און נישט דער מאַמענט פון נאָס
טאַליגעש זכּרונות, מיר האָבן זיך קרעפטיק גע-
דריקט די הענט, בלויז מיטן בליק האָבן מיר
געוואָלט זען דאָס, וואָס די ווערטער, געווייב
לעך, וואָלטן געווען באַדאַרפט זאָגן. אויף אויף
פיל האָט זיך באַגינגט דעמאָלט דאָס ווידערזען
מיט אים, מיט ראַובנען.

איך בין אוועקגעפאַרן. קומענדיק אַהיים, האָט
דאָס לעבן פון גענומען דעם ווייטעלעכע וועג.
איך האָב כמעט פאַרעסן אַונדערן באַצייטען באַ-
געגעניש, אונטער אַ ברענענדיקער זון, מיט
יענעם מאן מיט דער געשטאַלט פון אַ גבול, און
דאָך אַן אידעלע צורה, מיט אַ פנים אַרומגע-
קרייזט מיט אַ שוואַרצער געשוויבעטער באַרד,
אויפן קאַפּ אַ בערעט ווי די פאַרשוניקען פון
רעמבאַנדן האָבן געטראָגן. סוף-כּל סוף איז דאָך
געווען אַונדערן באַגעגעניש אויף קורץ, און
ווייניג האָב איך דעמאָלט דערפאַרן וועגן יענעם
מענטש. אַז ער איז אַ געפּיאַליסט אויפן געביט
פון הינדן אַז טיפּול מיט דעפּעלטיקע קינדער...
כמעט דאָס איז געווען אַלץ... דאָס איז געווען
אַלץ וואָס איז בין געוואויר געוואָרן וועגן ראָר
בונען, פון וועלכן דאָס לעבן האָט מיר געפּיילט
אויף דער שטעלע פון אַונדערן יוגנט און וועלכן
איד האָב אויף אים מינוט ווידערגעזען, אונטער
דער שייַן פון אַ בליק, אַז ער זאָל זיך דערנאָך
וויידער צוריקציען — מעגלעך און אויף המיד —
איז שאַטן פון די זכּרונות...

אויף פיל, וואָס דער זכּרון האָט זיך זיינע
מיסטעריעזע געזעצן, באַקאַנטע נאָר פון אים
און נישט זעלשן איבערראשט ער אונדע מיט די
רעזולטאַטן, למשל, לויט די עפעקטן, ווערט די
צייט היידעראויפגעלעבט, אויף אַרום רעאַליזירן
מיר דורכן זכּרון דאָס, וואָס אין דער ווירקלעך-
קייט איז עס אוממעגלייך, זיך צו זענען פון
מיט מענטשן און געלעגנהייטן, וואָס זענען פון
לאַנג פאַרביי, עס איז נויטיק נאָר איין אימפּולס
פון דרויסן און דער פּילם פון לעבן געמט זיך
אויפוויקלען אויף צוריק און אין מיין פּאל איז
דער אימפּולס געווען, בלי ספק, די קורצע באַ-
געגעניש, וועגן וועלכער איך האָב דערמאַנט.
איך הייס נישט גענוי, ווען און ווי אויף עס
האַט זיך געמאַכט, אַז דאָס בילד פון דעם מאַן
סיוון מאַן, מיט דעם כמעט ווילדער נאָר איז
פאַרשוואַנדן פון מיין זכּרון, און אַנטשטאַט אַלס
דעם בילד איז אַרויפגעקומען אַן אַנדערס, פּיל
אַן עלטערס, אַבער מער בולט — פון יענעם גע-
שיקטן ייִנגל, וואָס איז געווען רירעוועדיקער ווי
קוועקליכער פון רירעלעך ר' און שוויסט, און
נישט זאָר זיין בילד, ווייל גענוי און ווי
איז גענוג איין שוואַל און זי זאָל דערמאַנען אַז
כמעט וואָס דער פּרילינג, אויף ווי אַן איינציק
פּילעט זאָגט פאַר דעם וואָס פאַרשטייט זיין
שפּראַך, די מעשה פונעם גאַנצן בוים, פּונקט
אויף דערמאַנט סיי וועלכער פון אַט די קינדער
אין דער סביבה און אַטמאָספּערע וואָס איז גע-
ווען אויף איינער פאַר אַט דער משפּחה פון מיין
געבוירן-שטעטל.

ער, ראַובן, רירעלעך, איז געווען דעם פינפטע
קינד ביי זיינע עלטערן, פאַר אַט זענען געווען
פיר, דריי זין און איין טעכטערל. בסך-הכל עס
גען זיי געווען ניוו קינדער, אַבער עס וואָלט
נישט געווען פאַסיק צו זאָגן און דאָס הויף איז
געווען איבערגעלאָרן, ניוו, פאַר ר' און שוויסט
און פאַר זיין אשת הייל, די מאַדאַם בתיה, זענען

וואָלף טאַמבור

(סוף פון זייט 9)

כתב-ענה

של הדרות הדתית הרומנית

★ ב"ה א' כסלו תשל"ה, בוקרשט

מספר 333

דורשבעון *

רב הכולל ד"ר רוד משה רוזן

סולמו של יעקב אבינו מקומו ומשמעותו

יצונוס — הכרתי היה לו ליעקב אבינו ה-
לום, כלערי לא היה מסוגל לחיות; הוא
חלם, כמני שהמציאות התאכזרה ביותר וסמ
הפנס לעולם — הלומותיו — חזונותיו מעניק
לזות האומץ להתנכר על כל אותן אבני-
הגזע דרכו הארכה, המיוענת ורועת-
הקוצים. יוצא יעקב — הוא יוצא לדרך-החיים,
של אלה החיים הדרושים שיגוי צורה ותוכן.
יעקב העזיר, שוהרעתה עם ספספלי בית-
סדרש של שם-ועבר; יעקב ושב-האחיות,
זה התלמיד הרך שכל נשית-החזונותו הקול
קול יעקב, עליו ככל-זאת להיאבק עם עולם
שורץ, "עשויים", "לכנים". הראשונים רוצים
בזהירותו, מבלי להסתיר זה. האחרונים חוב-
קים אותו, מפליגים בשבחיו ולמעטים גם
מגלגלים עליו את מידת-החיים, אבל אין
להתייחס באיטם לרבריהם ולהכחשותיהם.
במסופו של דבר, נלמד ונבדד ישרא יעקב
למול הפראות והפרמיטיביות שבעולמו של
עשו, התחמכותו והתאחזותו שבעולמו של לבן.

של הרב מלכום ז"ל. ושני כיוונים לקשר זה.
מצד אחד, "עולמי המלאכים, השליחים,
כלומר כמעשה האובים, מהשבותיך ורנשותיך
הנעלים. כל אחד מה, "מלאכים", מהשליחים,
ספספיו לך את הדרך ומקרב אותך אל אביך
שבשמיים. בכיוון הפוך, מלמעלה למטה, יו-
צאים, "מלאכים" אתרים, אלה הם שליחי
של הקב"ה אל האדם, של הקב"ה שמתמיד
להשמיע קולו ולעורר את האדם למצות ול-
מעשה טובים. כל מלה שבתורה, כל מצוה
ועצוה גם הם, "מלאכים" ושליחים שמקיים
על העליות בסולם של שמקשר בלי כל תיורר
את האדם עם אלהים. בלי כל תיורר, כאמור,
כי איש לא יוכל לערוך תפילה במקום, למלא
את מקומו בקיום המצוות או בלימוד התו-
רה, אם לא תשתדל אתה בעצמך לעשות
כל אלה, "מלאכים" אלה, מכל שני הכיוו-
נים, קו-יוצג ותהנה סופית בסלולם, נמש
האדם מזה וספס"ה, כביכול, מאיר.

בראש הסולם, איפוא, במקום, היכב דנישקי
ארעא ורקיעא אהרדי", כמאמרו של ההוא
מניא לרבי ברי-בנהנה, שובן כל שמעצב את
גורל האנושות. כאן, העולם, איז נשם
א קדש טובע" (וי ל' פרץ) ויש דין ויש הש-
בון, ולכן, יחד עם נעום-ומירות ישראל,
יעקב יקרא: "אשא עיני אל הרעים" לעתים
כל ה"עצומים", וה"לכנים" לצינוחם ליתן את
הדין לפני כס של שופט, סופר כל דמעה
ושוקל כל אנהה.

וכך מתגלה לו ליעקב בראש הסולם
"שמגיע השמימה" המקור שממנו ינק כחו
המכונן, מקור מיועד להורות דרכו בחיים.
אבל זה בלבד לא יספיק. החזון שראה יעקב
בהלואו אל עליו להישאר כהלום בלי פתרון,
מן ההכרח להפוך אותו למציאות, להלכה
בלמעשה, כלום, כמובן ארצה", ששורשיו
בקעשה, והוה תפקיד האמיתי של המולד.
כל שלב ושלב שבו מקרב אותך לאותו שוא
האתיקה, עשויה לעשות סדרים ב-הסיה-
בה, וכו' בזמן משיעי, למעלה למטה,
ומסרת לאדם אותה הוק-המוסר. הוסיף
המוחצה בין, "השמימה" ובין, "ארצה"; האר-
ציות מתפשטת מערפלאותה, ועושה לה נכפים
לרומ, הכוח העליוני עומה אור כשלמה והופך
גם הוא. מתוך השפעת-הנולדו, למעשה, למאבק
ולמאמצים...

כל מה שאירע לאבתי אירע לכנים. ה-
לום שבהר המורה סמל לקורות העתיד, בש-
נת האלפים הבאות. צאצאיו של יעקב המ-
שיכו לחלום, הם שאפו תמיד לחזונות נעלים,
ועמדו במאבק עם כל מיני צוררים, מהם
שהופיעו לכבושו של עשו הרועה מהם
שהתחשבו כמסוה הצביעות של לבן. הם לא
נשארו, אולם, הוויים בהלומותיהם, אלא תיאמו
אז החזון עם המציאות, נשרו נשרים בין
שמיים וארץ. מראש סולם זה, בדרך בין
באר-שבע, והרן, בישר, הקול הא-למי: "והנה
אני עמד ושמרתך בכל אשר תלך והושי'
ביתך אל האדמה הזאת כי ירא עיניך ער
אשר עשית את אשר דברתי לך" (בראשית
כה טו). מלמטה למעלה נשמע לאורך כל
שלבי הסולם הידולקו של יעקב כתשובה:
"ושבתי בשלום אל בית אבי והיה לי פי
לא-להים" (ישע כל כא). מקור השוא לא-
דולף ומכחול, סמל נצחי למצות שבין א-
להים ויעקב, סולם זה יצא מכלל הלום וה-
ליפת המיגשרים, בשני הכיוונים, מוסופה
לשמור על רעונותה ומשמעת את המציאות
שבחיי צאצאי יעקב.

דברי תורה

מאת חכמי רומניה וגאוניה ז"ל

ליספ ועיבד הרב יצחק מאיר מארילוס

לפרשת יצא

וישב לבן למקומו ויעבד
הלך לדרך" (בראשית לב-
אב). יש לפרש כי הכתוב מציג
כי כל זמן שהיה יעקב עם לבן,
לא היתה לו אפשרות שיגיע
לשלימות ולמדרכתו העליונה
כמו שבוא בפ"י, מה שבקש
יעקב בשלום (ויצא כ"ח-א"ב):
"ושבתי בשלום אל בית אבי".
הלא חכמינו ז"ל אמרו: הנפטר
מחברו אל יאמר לו כל בשלום,
אלא לך לשלום! (ברכות ט"ד).
ושם אמר רבי אבין, הנפטר

מן המת אל יאמר לולך לשלום,
אלא לך בשלום. הטעם הוא,
לשלום משמע, שיוסיף שלי-
מות על שלימותו. כל זמן שהאדם
הו, צריך לקנות לו עוד מצוות
ומעשים טובים, אבל אם אומר
רים, בשלום, מורה על השלום
שיש לו מכבר וזה מהמאים למת,
שאי אפשר לו לרכוש יותר
שלימות. יעקב אבינו אמר, "ו-
שבתי בשלום" (כ"ח-כ"א), יען
שהיה מבית לבן, על כל
אמר הלא. "ושבתי בשלום",
שלא יחסר שם ממה שרכשתי
לי — קודם. שעוד יוסיף שלי-

מות בבית לבן, אף לא קיווה.
באופן כזה מפרש הכתב סופר
מה שהדגיש יעקב, וסיים "אל
מפתחהו, ודאי יעקב היה
נחשב לצדיק ושלם, אבל הוא
ביקש מהשם שיעורר להשיג
שלימות גם בבית "לבית אבי",
בסביבה של צדיקים ותמימים.
וכמו כן כאן, רק אחרי הפרד
לבן מיעקב הלך למקום היות
לו, כמו שצאנו לגבי אברהם
אחרי הפרד לוט מעמו" (לך לך
י"ג-י"ד). רש"י מפרש, כל זמן
שרשע עמו היה הדבור פורש
ממנו, לא נאה לצדיקים הצוות
עם פורקי עול.
גלפס היה" מהרב מגאלאץ

ידיעות

מצבה לזכרון יהודי

לפרשת ישלח
"ושלח יעקב מלאכים" (ב'
ראשית לב-ד). רש"י מביא
בשם המדרש רבה: מלאכים ממש,
היינו כי מלאך פירושו שלוח,
כמו בתורה (במדבר כ-י"ד)
"ושלח משה מלאכים" ורש"י
(שם כ-ט"ו) שהנביאים קראים
מלאכים. מפרשי התורה מלבי
טים להסביר על ההדגשה באנך
שהיו מלאכים ממש, ואפשר
להעמיס רעיון, כי על הפסוק
(שמות לג-כ) "כי לא יראני
האדם והי' פירש רש"י (ומקור)
רו בספרי פ' בהעלותך פסוק
פה אל פה ובמסכת יבמות דף
מ"ט: איני נוהג לך רשות ל-
ראות את פני (ותשאר בחיים).
האבן עזרא מפרש, כי לא ירא
ני האדם" וזה האדם והי
— אלו המלאכים ומקורו
גיב שם, וזה לשון הספרי שם:
רבי עקיבא אומר "המלאכים
כמשמעו, והי' אלו מלאכי
השרה, כמו כל בפר' פ' וישא
י"ד, כי לא יראני האדם והי'
אף היות נושאות את הכסא.

מכירה פומבית

הקהילה היהודית מספליט
(יוגוסלאביה) מצהיה גם היא
בבית הקברות של העיר,
לזכרון מצבה לזכרון 115
יהודי מפליט, שנהרגו על
קדוש השם בחזנה הירוקה.
המצבה היא מפעל של הפסק
ננדור גליד.

ספרים חדשים

בהוצאת ווייזנפערלד וניקול-
סון בלונדון הופיעו הרומאן השש
תחת הכותרת "פועל בעל
נט" מאת דו ינקובוץ. קהל
נפשות הרומאן יהודים קר
בנות השואה.

קהילות קטנות שהיו

בעתון "טרענדשע לאנדס"
סיונג' פורסטו לא זמן
רב נתונים בנוגע למקומות
אודים מהגלים טארא, כמו
פריידבורג, וואורן, וילי
טינג, קירף וכו' בהם היו
קימים בימים שחמפר קהיל
לות יהודיות. הנתונים מסי
תמכים על טעמים של א'
פיסקופאט העיר טרייער (רפ.
פדו, גרמניה). בכל קהילה
וקהילה היה בית כנסת, כולם
עמדו תחת הגשחתו של הרב
ד"ר אדולף אלטמאן טרייער.
היום — כתוב העתון — אין
שם אף משפחה יהודית אחת.
המלטנות הקימו בביתיה'
קברות יהודי שבי המקור
מות קירף ומיריך מצבה
לזכרון הקהילות הנעלמות.

הקראה מתנ"ך

בחטונה של הקהילה ה'
יהודית בבדלין, ביצע ה'
שחקו מיכאל טיק לאומאר
ריסל, בו הקריא פורקים
מתנביאים יונת, מיכה, וגם
פרקי תהלים ופסוקים מ'
קהילות.

ספרית וינר

ספרית וינר אשר ברשתה
הקטט הכי גדול של מסתמים
בנוגע לגורל יהודי אירופה,
מילאה 40 שנה לקיומה. היא
נוסדה באקטסטרדאם מאת
אלפרד וינר. מרתה היה
לעורר את דעת הקהל על
סכנת הנאציזם. לפני כיבוש
הולאנד על ידי הנאצים, ה'
ספריה הועברה ללונדון.
מסתיים רבים של הספריה
שימשו בחשפם נירכרג
נגד פועלי המלחמה. אחר'
כו נבתי-דו שנויים נדבו
לספריה 40 000 המסתיים.
שקנתו בעת המסתיים.
לפני זמן מה הספריה נ'
הפכה למכון להיסטוריה של
התקופה החדשה.

בצפון שוטלנד

על אחד מאיי שוטלנד
(בצפון שוטלנד) גרה זה
ארבעים שנה, משפחה יהוד'
דית אחת. הרב מארינבורג
מקרב אצלה פעם אחת בכל
שנה.

סמינריון אירופי

מועצת שירותי הקהילות
היהודיות באירופה אירגנה
בשווייץ, בפעם הרביעית את
הסמינריון האירופי השנתי
בשביל הנוער. על הנושא:
האדם, העולם והיהדות".

הסופר אברהם מאפו

היה בעל-בטחון
בהוצאת פורטי, איסט
עט הסט לייבררי' הופיע
ספרו של דוד פורסטון על
אברהם מאפו, אחד מחלוצי
הספרות העברית. ידוע, ש'
הספרות העברית לא היתה
משתמשת בספרות של בדות
כשירה חלוצית. מחזק
לתקופה הצרחה שטימי הבי'
ניס עט שנת 1860. בשנה
האחרונה פירס אברהם מאפו
את הרומאן שלו בעברית —
האבטל ציון. אז רבים שאדו,
מבלי מי תכב הוא את
הספר ומי הקוראים. דוד
פורסטון העריך את הרומאן
כסופר מלא בטחון בקוראים
עתידיים.

היה בעל-בטחון

הסופר מלאכי השרת כלשון ה'
מדרש, אינן רואות את הכבוד,
ואי אומרינן צדיקים גדולים,
אוי אין ללמוד מלאכים ויש
להם רשות להביט בשכינת ואינן
בכלל האדם. במדרש רבה (תול'
דות פ' ט"ה) אמר אשה ברא-
שית (כ"ז-א). ותכהין עיניו
של מלאך, למה כהו עיניו של
יעקב; תלה עיניו והביט בי'
שכינת (בשפת העדה).
דעתו של רבי הניגא אחרת:
כדי שיבוא יעקב ויטול את ה'
ברכות, וזאת היתה כוונת יעקב
בשלחו מלאכים ממש שפעו
היה משוכנע, כי הצדיק גדול
מהמלאך, כי המשלח גדול מ'
המשולח והיה לו רשות ליצחק
להביט בשכינתו. ולמה כהו עיניו,
כי מן השמיים חלמנו, שעקב
יטול הברכות ואין לו לכעוס,
רק תשרור שלום בינינו.
לפי כ"י של המלסק